

บทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้น
ของหลวงวิจิตรวาทการ

บทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากบทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นส่วนใหญ่ของไทยก่อนหน้านี้้น กล่าวคือ นวนิยายและเรื่องสั้นส่วนใหญ่ของไทยก่อนหน้านี้้น ผู้หญิงแทบจะไม่มีบทบาทอื่นใดในสังคม นอกเหนือจากหน้าที่ภายในครอบครัว ผู้หญิงต้องจงรักภักดี เกิดทุน และปรนนิบัติต่อสามี อย่างไม่เห็นแก่เห็นดเห็น้อย อบรมเลี้ยงดูบุตรรวมทั้งทำกิจการงานทุกอย่างภายในบ้าน ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เนื่องจากยังไม่มีควมจำเป็นทางระบบเศรษฐกิจแต่ประการใด แต่หลวงวิจิตรวาทการ ได้พยายามสร้างบทบาทผู้หญิงให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมบางประการในการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นการผสมผสานบทบาทของผู้หญิงในสังคมเดิม ที่เขาพิจารณาแล้วว่า ควรรักษาไว้และเพิ่มบทบาทผู้หญิงในสังคมสมัยใหม่ ดังจะได้ศึกษาถึงบทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการต่อไปนี้

การศึกษาบทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้น ของหลวงวิจิตรวาทการ คือการศึกษาเกี่ยวกับอำนาจ หน้าที่ และสิทธิของตัวละครเอกฝ่ายหญิง และตัวละครฝ่ายหญิงที่มีบทบาทสำคัญควบคู่ไปกับตัวละครเอกฝ่ายชาย จากการกระทำตามบทของตัวละครฝ่ายหญิงที่มีต่อตัวละครอื่นๆในเรื่อง เนื่องจาก "ความเป็นบุคคลทางสังคมนั้นกำหนดกันด้วยงาน หรือหน้าที่ซึ่งผู้นั้นต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นตามบท ที่สังคมนกำหนดไว้ให้ เขาแสดงสิ่งที่แสดง หรือกระทำไปตามบทนั้น" (พิทยา สายหู 2524 : 44) บทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นก็เช่นเดียวกัน ตัวละครต้องดำเนินไปตามบทที่ผู้ประพันธ์กำหนด หลวงวิจิตรวาทการได้กำหนดให้ตัวละคร

ฝ่ายหญิงแสดงบทบาทในนวนิยายและเรื่องสั้นของเขา กล่าวคือบทบาทในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของความเป็นลูก บทบาทของความเป็นภรรยา บทบาทของความเป็นมารดา บทบาททางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งบทบาททางด้านสังคม ตลอดจน บทบาททางด้านการเมืองการทหาร ในแต่ละบทบาทที่หลวงวิจิตรวาทการกล่าวถึงจะ มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน นอกจากนี้รายละเอียดในเนื้อเรื่องของนวนิยาย และเรื่องสั้นยังปูพื้นอีกด้วยว่า เพื่อทำหน้าที่ บทบาทต่างๆ เหล่านี้ ตัวละครฝ่ายหญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการต้องมีอะไรบางอย่างเป็นองค์ประกอบ หรือเป็นปัจจัยสำคัญ เกี่ยวกับเรื่องนี้ผู้วิจัยจะได้เชื่อมโยงให้เห็นถึง บทบาทผู้หญิงใน นวนิยาย และเรื่องสั้น ของหลวงวิจิตรวาทการ ว่ามีความสัมพันธ์กับความเป็นมาใน ชีวิตของเขาหรือไม่ อย่างไร ดังจะแบ่งหัวข้อในการศึกษาออกเป็น 4 หัวข้อ ต่อ ไปนี้

- 5.1 บทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ
- 5.2 ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงแสดงบทบาททางด้านเศรษฐกิจสังคม การเมืองการทหาร
- 5.3 การเชื่อมโยงบทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวง วิจิตรวาทการ
- 5.4 ความสัมพันธ์ระหว่างชีวประวัติของหลวงวิจิตรวาทการกับบท บทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของเขา

5.1 บทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ
หลวงวิจิตรวาทการได้ให้ตัวละครฝ่ายหญิงในนวนิยายและเรื่อง สั้นของเขาแสดงบทบาทต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการสร้างบทบาทใหม่ แตกต่างจากบท บทบาทที่สังคมกำหนด ดังจะแบ่งบทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของเขา ออก ได้ดังนี้

- 5.1.1 บทบาทในครอบครัว
- 5.1.2 บทบาททางด้านเศรษฐกิจ
- 5.1.3 บทบาททางด้านสังคม

5.1.4 บทบาททางด้านการเมืองการทหาร

5.1.1 บทบาทในครอบครัว

บทบาทผู้หญิงในนวนิยาย รวมทั้ง เรื่องสั้นส่วนใหญ่ในสมัยก่อน ผู้หญิงจะมีภาพร่วมกันในแง่ของผู้ไม่ได้รับการคาดหวัง ให้มีบทบาทอื่นใดในสังคม นอกเหนือไปจากภาระหน้าที่ในครอบครัว ภาระหน้าที่นั้น คือ การปรนนิบัติ และการเคารพนบต่อสามี เป็นสำคัญ ผู้หญิงจะมีแต่เพียงหน้าที่ ส่วนสิทธินั้นแทบไม่มีเลย เกี่ยวกับเรื่องนี้หลวงวิจิตรวาทการได้แสดงทัศนะในลักษณะที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ เขาพยายามสร้างบทบาทในครอบครัวผู้หญิงให้มีความสำคัญในการเป็นหลักของครอบครัว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และการเป็นผู้นำทางความคิดได้เท่าเทียม หรือไม่น้อยหน้าไปกว่าผู้ชาย บทบาทในครอบครัวของผู้หญิง ซึ่งปรากฏในงานเขียนประเภทนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

5.1.1.1 บทบาทของความเป็นลูก

5.1.1.2 บทบาทของความเป็นภรรยา

5.1.1.3 บทบาทของความเป็นมารดา

5.1.1.1 บทบาทของความเป็นลูก

หลวงวิจิตรวาทการได้กำหนด บทบาทของความเป็นลูกให้มีบทบาทสำคัญในครอบครัว กล่าวคือลูกจะมีบทบาทอย่างไรขึ้นอยู่กับพ่อซึ่งเป็นผู้นำครอบครัวเป็นตัวจักรสำคัญ หากพ่อเป็นหลักในครอบครัว บทบาทของลูกย่อมลดน้อยลงไปเป็นสัดส่วนกัน แต่เท่าที่ปรากฏในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการผู้เป็นพ่อส่วนใหญ่ในเรื่องไม่ค่อยมีลักษณะของผู้นำ ตัวละครฝ่ายหญิงในบทบาทลูกสามารถเป็นหลักในครอบครัว และผู้เป็นลูกส่วนใหญ่จะมีความเป็นตัวของตัวเอง แต่ในขณะเดียวกันตัวละครผู้เป็นลูกเหล่านั้นจะมีความรัก ความเคารพ และความกตัญญูต่อผู้บังเกิดเกล้า ดังตัวอย่าง ต่อไปนี้

เดือนเพ็ญ ในเรื่อง ความรักในกรุงซัง เดือนเพ็ญเป็นลูกที่มีความกตัญญูต่อบิดา เธอพยายามช่วยเหลือให้บิดาพ้นจากการถูกกบฏซัง เนื่องจากการถูกไล่ร้ายจากผู้ทุจริต โดยที่เขาถูกกล่าวหาว่า เป็นผู้ลักลอบนำฝิ่นมาขายในกรุงเทพฯ เดือนเพ็ญหาตัวผู้กระทำผิดจนพบ เธอสามารถช่วยเหลือบิดาของเธอ รวมทั้งผู้อื่นที่ตกเป็นเหยื่อแก๊งค์วายร้าย ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาสังคมทางหนึ่ง

จุฑามาศ ในเรื่อง พานทองรองเลือด จุฑามาศเป็นเจ้าหญิงที่มีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง และเป็นผู้ยอมรับความจริง แม้เธอจะรัก และ เคารพบิดา มารดาเพียงใด แต่สิ่งใดที่บิดามารดาทำไม่ถูกต้อง เธอจะเกิดความคิดขัดแย้ง และแยกแยะผิดถูก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กน้อย หรือแม้กระทั่งเรื่องใหญ่โตเพียงใดก็ตาม เช่น เธอคิดว่า เมื่อเกิดมาชาติหนึ่งแล้วไม่ได้เป็นตัวของตัวเองไปตลอดชาติ ต้องอยู่ในสภาพปลอมแปลงไปตลอดชีวิต ต้องโกหกคนไปตลอดกาลเป็นการอยู่ในสภาพต่ำช้า เพราะ เป็นการไม่สมควรที่เธอจะตีราคาเศวตฉัตร และราชบัลลังก์สูงกว่าค่าแห่งชีวิตของเธอ เธอมิได้ทำตามที่มารดาต้องการ คือ การปกปิดความจริงว่าเธอคือผู้หญิงไม่ใช่ผู้ชาย จึงไม่มีสิทธิ์ครองราชสมบัติ

บัวแก้ว ในเรื่อง ผัวหาย บัวแก้วเป็นลูกที่เชื่อฟัง และกตัญญูต่อบิดา มารดา บัวแก้วได้รับการอบรมจากมารดา ให้เป็นผู้หญิงเรียบร้อย สงบเสงี่ยม อยู่เหี่ยวเฝ้าเรือน เธอฝึกหัดการเป็นแม่บ้านแม่เรือน ตามที่มารดาอบรมสั่งสอน

ผกากรอง ในเรื่อง เพลงเก่ากรรมเก่า ผกากรองเป็นลูกที่มีความกตัญญูต่อผู้ให้กำเนิด เมื่อผกากรองยังเล็กเธอช่วยทางบ้านค้าขาย ครั้นประกอบอาชีพได้ เธอสามารถเป็นหลักให้แก่ครอบครัว ผกากรองส่งเงินไปให้ทางบ้านไม่เคยขาด

ดวงมาลย์ ในเรื่อง ของรักตกตม ดวงมาลย์เป็นหลักในการดูแลกิจการในครอบครัว แม้เธอจะเป็นเด็กหญิงที่น่ารักน่าเอ็นดู แต่เธอมีความเป็นผู้

ใหญ่เกินอายุ เธอต้องเป็นแม่บ้าน ความรับผิดชอบภายในคฤหาสน์ทั้งหมดอยู่ในมือเธอ

บุญเรือน ในเรื่อง เลือดก้อนหนึ่ง บุญเรือนเป็นลูกที่มีความกตัญญูต่อผู้ให้กำเนิด แม้เขาจะสิ้นชีวิตไปแล้ว อีกทั้งเมื่อมีชีวิตอยู่เขาเป็นโจรก็ตาม เธอไม่ยอมให้ใครมาตัก หรือทำลายศพของเขา

พิมพ์ ในเรื่อง มนต์เรียกผี พิมพ์เป็นลูกที่มีความกตัญญูต่อบิดามารดา เธอเป็นหลักในครอบครัว ในการหาเลี้ยงบิดามารดา ซึ่งป่วยอดๆแอดๆ โดยการขายผักอย่างลำบากและเหน็ดเหนื่อยมาก

สุดาดวง ในเรื่อง ดอกฟ้าจำปาศักดิ์ สุดาดวงเป็นผู้นำทางความคิดให้แก่บิดา ในการวางแผนการครองเมือง อีกทั้งการป้องกันภัยให้แก่เมืองที่ราชบิดาของเธอปกครอง สุดาดวงเป็นลูกที่กล้าเปิดเผยความจริงแก่ราชบิดา แม้ในเรื่องที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าอับอายก็ตาม เนื่องจากเธอเป็นผู้ยอมรับความจริง

นันทิยา ในเรื่อง ทุ่งร้างทางรัก นันทิยาเป็นลูกที่มีความเป็นตัวของตัวเอง เธอสามารถที่จะเลือกศึกษาเล่าเรียนในวิชาที่เธอชอบ คือ วิชาอักษรศาสตร์ อีกทั้งสามารถเลือกคู่ครองตามความพอใจของตนเอง ตลอดจนการกล้าที่จะฝ่าฝืนขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งค่อนข้างป่าเถื่อนในท้องถิ่นของเธอ คือ ลัทธิมากผีมากเมีย

นางลักษณ ในเรื่อง คืนสวรรค์วันสวาท นางลักษณมีความรัก และเคารพผู้บังเกิดเกล้าของเธอ นางลักษณเห็นว่าไม่มีเพื่อนคนใดในโลกนี้ จะเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดเหมือนมารดา เพราะมารดาเป็นผู้คอยดูแลเอาใจใส่ และทำทุกอย่างเพื่อความสุขของลูก นางลักษณกล้าสารภาพความจริงกับมารดาของตนว่า เธอคิดจะหนีตามผู้ชายแต่ทำได้เพียงคิด เพราะความดีของมารดาซึ่งชนะใจเธอ อีกทั้งมีอำนาจไม่ให้เธอกระทำตามกิเลสฝ่ายต่ำ

ถนนม ในเรื่อง บุรุษอาธรรม ถนนมเป็นลูกที่เชื่อฟัง และกตัญญูต่อมารดา เธอช่วยมารดาทำมาหากิน อีกทั้งรู้จักปรนนิบัติมารดาไม่ให้อ่อนแอทร้อใจ เนื่องจากถนนมคิดว่า มารดาของเธอเป็นผู้หญิงที่ประเสริฐที่สุดในโลก

เฟื่องฟ้า ในเรื่อง บัลลังก์เชียงรุ่ง เฟื่องฟ้ารักและห่วงใยมารดาของเธอ เธอช่วยเหลื้อมารดาให้พ้นจากการเป็นโรคเรื้อรัง ใ้ทุเลาลงจนหายขาดในที่สุด เนื่องจากเฟื่องฟ้าทุ่มเททั้งกำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังปัญญา เพื่อแลกกับชีวิตมารดา เธอทำได้สำเร็จ ซึ่งแสดงถึงความกตัญญูต่อมารดา

ประพิมพ์พรณ ในเรื่อง ห้วงรักเหวลึก ประพิมพ์พรณต้องเป็นหลักในครอบครัวแทนมารดา หลังจากที่มารดาสิ้นชีวิต เพราะบิดาของเธอสนใจอยู่กับ การพนัน ลืมทำมาหากิน ประพิมพ์พรณจึงต้องเป็นผู้หาเลี้ยงบิดา ซึ่งแสดงถึงความ เป็นผู้มีความกตัญญูของเธอ

พรรณพิไล ในเรื่อง หลังจากมรณะ พรรณพิไลเป็นลูกที่มีความกตัญญูต่อผู้บังเกิดเกล้า แม้ว่าบิดาของเธอจะสิ้นชีวิตไปแล้ว แต่เธอได้ใช้พยายามสืบหา มาตกรผู้ลอบฆ่าบิดาของเธอจนพบ แล้วนำตัวไปส่งตำรวจ

เบญจมาศ ในเรื่อง นางเอกของข้าพเจ้า เบญจมาศมีความกตัญญูต่อผู้บังเกิดเกล้าของเธอ เมื่อบิดาของเธอป่วย เธอพยายามหางานทำเพื่อนำเงิน มารักษาพยาบาลเขาให้พ้นจากความทุกข์ทรมาน เธอสามารถทำได้สำเร็จ แม้จะต้องใช้เงินจำนวนมากเพียงใดก็ตาม

เท่าที่ศึกษามา พบว่า หลวงวิจิตรวาทการได้สร้างบทบาทตัวละครฝ่ายหญิงในบทบาทลูกให้สามารถเป็นหลักของครอบครัวรวมทั้งมีอำนาจสิทธิขาดในการตัดสินใจปัญหาภายในบ้าน แต่ตัวละครเหล่านั้นยังคงรัก เคารพ และกตัญญูต่อบิดา มารดาของเธอ

5.1.2 บทบาทของภรรยา

บทบาทของภรรยา ซึ่งปรากฏในนวนิยายและเรื่องสั้น ของหลวง วิจิตรวาทการมีความสำคัญต่อหน้าที่การงาน รวมทั้งความเป็นไปในอนาคตของสามี เนื่องจากตัวละครฝ่ายหญิงส่วนใหญ่ ที่สวมบทบาทภรรยา มีส่วนในการช่วยเหลือกิจการงานของสามี รวมทั้งการให้คำแนะนำแก่สามีในการแก้ปัญหาทางด้านต่างๆ ตัวละครฝ่ายหญิงยังสามารถควบคุมพฤติกรรมของสามีมิให้ออกนอกกลุ่่นอกทาง อีกทั้งแสดงให้เห็นถึงสิทธิของความเท่าเทียมกันในการตัดสินใจหาครอบครัว นอกจากนี้ตัวละครฝ่ายหญิงส่วนใหญ่ไม่เพียงแต่แสดงความรักต่อสามีเท่านั้น เธอยังเอื้อเฟื้อรวมทั้งช่วยเหลือญาติพี่น้องของสามีอย่างเต็มใจ เหมือนเป็นญาติพี่น้องแท้ๆของเธอ เธอรักชื่อเสียง ฐานะเกียรติ เป็นเพื่อนคู่คิดและผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามี ดังตัวอย่าง ต่อไปนี้

ผกากรอง ในเรื่อง เพลงเก่ากรรมเก่า ผกากรองเป็นภรรยาที่เป็นหลักในครอบครัว เธอทำงานหาเลี้ยงสามีผู้ป่วยเป็นวัณโรค รวมทั้งพยายามช่วยเหลือเขาให้พ้นจากโรคภัย ด้วยการหาแพทย์ไปรักษา อีกทั้งคอยให้กำลังใจแก่สามีไม่ให้เขารู้สึกท้อแท้ หรือหมดหวังในชีวิต เธอรัก และชื้อสัตย์ต่อสามี แม้ว่าผกากรองจะมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก เธอยังคงรักและห่วงใยสามีไม่เสื่อมคลาย เขาหนีจากเธอ เพื่อไม่ให้เธอติดโรค แต่เธอค้นหาเขาจนพบ เธออยู่กับเขาจนกระทั่งเขาตายจากเธอไป

ดวงแข ในเรื่อง คลุมถุงชน ดวงแขเป็นภรรยาที่รักและชื้อสัตย์ต่อสามี เธอรู้จักปรนนิบัติ อีกทั้งร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามี โดยคอยช่วยแก้ปัญหาให้กับสามี ไม่ว่าจะ เป็นทางด้านครอบครัวและอาชีพการงาน

ไพเราะ ในเรื่อง คืนร้างคืนรัก ไพเราะมีความรักและความเอื้ออาทรต่อสามี เธอคอยปรนนิบัติ หรือเอาใจใส่ต่อเขา เพื่อไม่ให้เขารู้สึกเดือดเนื้อร้อนใจ

ไพเราะใช้จ่ายเงินซึ่งสามีหามาได้เพียงเล็กน้อยอย่างประหยัด เพื่อให้ครอบครัว ซึ่งมีลูกถึง 4 คนมีกินมีใช้ไปได้ตลอดทั้งเดือน แต่สามีของเธอกลับไปมีภรรยา น้อย มิได้ห่วงใยครอบครัวเท่าที่ควร ไพเราะไม่ได้ตามไปหึงหวง หรือแสดงอาการหึงหวงแต่อย่างใด ตรงกันข้าม เธอพร้อมที่จะหย่าร้างกับเขา ไพเราะขอให้ลูกมาอยู่กับเธอ เธอพยายามหางานทำ ไพเราะไปเป็นลูกจ้างในที่ทำงานแห่งหนึ่ง เธอสามารถสร้างตัว และเลี้ยงลูกได้อย่างไม่ลำบากยากเข็ญเท่าใดนัก ต่อมา สามีสำนักผิดกลับมาง้อขอคืนดีกับเธอ

อนงค์ ในเรื่อง แฟนหัวใจ อนงค์เป็นภรรยาที่มีความเป็นตัวของตัวเอง เธอรักศิลปะขณะที่สามีดูถูกศิลปะ อนงค์มิได้คล้อยตามสามี เมื่อทั้งคู่ไม่อาจเข้าใจกันได้ อนงค์จึงหย่ากับสามี

ภัทรา ในเรื่อง ผู้ชนะเลิศ ภัทราเป็นภรรยาที่รักและห่วงใยสามี เธอทำงานบ้านทุกอย่างได้เรียบร้อยไม่มีที่ติ ในขณะที่สามีของเธอหมกมุ่นอยู่กับงานวิจัยค้นคว้า ไม่สนใจ หรือเอื้ออาทรใดๆต่อภรรยา ทำให้ภัทรารู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ คิดว่าเธอเหมือนเป็นเพียงคนเฝ้าบ้าน หรือแม่บ้านไม่ใช่ภรรยา เธอจึงขอหย่ากับเขา

พูนทรัพย์ ในเรื่อง เมื่อข้าพเจ้าหนีเมีย พูนทรัพย์เป็นผู้นำครอบครัว เธอเป็นหลักให้แก่สามีในทุกด้าน เริ่มตั้งแต่ชีวิตความเป็นอยู่ของเธอ แต่เดิม ก่อนที่สามีของพูนทรัพย์จะแต่งงานกับเธอ เขาดื่มเหล้า เล่นการพนัน และเที่ยวผู้หญิง ทำให้มีหนี้สินรุงรัง อีกทั้งเป็นโรคติดต่อเกี่ยวกับผู้หญิง พูนทรัพย์พาเขาไปรักษาโรค ชำระหนี้สินให้ บังคับให้เขาเลิก หรือเว้นจากสิ่งไม่ดีทั้งปวง สามีเกรงและกลัวเธอมาก เธอพยายามตัดนิสัยของเขาให้คิดและทำแต่สิ่งดีมีประโยชน์แก่ชีวิต เช่น เธอรับเขาเข้าทำงานในตำแหน่งเสมียนในบริษัทของเธอ นับว่า

พจนทรัพย์ เป็นภรรยาที่อยู่ในฐานะผู้ปกครองของสามี และผู้สร้างชีวิตใหม่ให้แก่สามี

คุณหญิงไกรเพชร ในเรื่อง ขวัญตาขวัญใจ คุณหญิงไกรเพชรรักและซื่อสัตย์ต่อสามีผู้สูงอายุ คุณหญิงคอยห่วงใยคอยดูแลความเป็นอยู่ของสามี โดยรู้จักปรนนิบัติเขาไม่มีขาดตกบกพร่อง เธอมีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยภายในครอบครัว แม้เธอจะมีชายหนุ่มมาหลงรักเธออย่างจริงใจ เธอก็มิได้คิดนอกใจสามีผู้สูงอายุ แต่ต่อมาสามีของเธอกลับไม่มีภรรยาน้อย ทำให้เธอเสียใจ ซึ่งเธอก็มิได้ตามไปหิงหวง หรือนอกใจสามีจนวาระสุดท้ายในชีวิตของเธอ

ทองเครีอ ในเรื่อง เพื่อมาตุภูมิ ทองเครีอเป็นผู้นำทางความคิด และมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเรื่องต่างๆภายในบ้าน แม้กระทั่งเรื่องความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติ กล่าวคือ สามีของทองเครีอเป็นชาวเขมร แต่ทองเครีอเป็นชาวไทย เมื่อชาวไทยมีเรื่องวิวาทกับชาวเขมรถึงขั้นเกิดสงครามระหว่างประเทศ ทองเครีอสามารถเกลี้ยกล่อมสามี ให้เข้าสวามิภักดิ์กับไทย รวมทั้งเธอปลุกสำนึกลูกทุกคนของเธอให้รำลึกอยู่เสมอว่า เขาเป็นคนไทย ซึ่งต่อมาทั้งสามี และลูกทุกคนของเธอคิดว่าตนเป็นไทย

สมร ในเรื่อง เพื่อนเก่าเมียรัก สมรเป็นขวัญ และกำลังใจให้แก่สามี เธอเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้สามีของเธอมีแรงใจที่จะสร้างตน และต่อสู้อุปสรรคในชีวิต โดยที่สมรจะร่วมคิดแก้ปัญหาต่างๆให้แก่สามี ทำให้สามีของเธอประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน เขาสามารถสร้างตนจากตำแหน่งลูกน้องจนมีตำแหน่งสูงในระดับหัวหน้าในวงราชการ

บุญเรือน ในเรื่อง เลือดก้อนหนึ่ง บุญเรือนเป็นแม่บ้านแม่เรือน เธอรู้จักปรนนิบัติและเอาอกเอาใจสามี แต่เมื่อบุญเรือนเข้าใจผิดคิดว่าสามีคิดนอก

ใจ เธอจึงหนีเขาเข้าไปอยู่ในป่ากับลูกโดยลำพัง

พรรณพิมล ในเรื่อง ชีวิตพี่สะใภ้ พรรณพิมลช่วยเหลือสามีในการแก้ปัญหาครอบครัว เธออาศัยอยู่กับครอบครัวของสามี เธอให้ความรักและความจริงใจต่อสามีรวมทั้งญาติพี่น้องของเขา พรรณพิมลรู้ว่าสิ่งใดควร หรือไม่ควรทำ เธอรู้จักวางตัวได้เหมาะสม โดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวระหว่างสามีกับญาติพี่น้องของเขา แต่เมื่อญาติพี่น้องของสามีประสบปัญหา เธอจะยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือ เธอสามารถช่วยน้องชายของสามีให้พ้นจากการเป็นพวกโจรกรรม น้องสามีซึ่งเคยเกลียดชังเธอ เพราะเกรงว่าเธอจะมาแย่งความรักของพี่ชายไปจากเขา เธอทำให้เขาสำนึกผิดกลับใจมารักและนับถือเธอ

เรือนรัก ในเรื่อง ลูกชายของแม่ เรือนรักเป็นผู้ควบคุมรายรับรายจ่ายภายในบ้าน เธอสามารถแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในครอบครัวได้เท่าเทียมกับสามี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษาของลูก การดำเนินชีวิตของลูกว่าควรเป็นไปอย่างไร เป็นต้น

ดวงเดือน ในเรื่อง เมื่อไทยเป็นทาส ดวงเดือนเป็นหลักในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆในครอบครัว เธอชักชวนสามีให้หนีจากการเป็นทาส และกระตุ้นให้เขาเกิดความคิดที่จะต่อต้านระบบการปกครอง ที่ไม่เป็นธรรมในสังคม

จำเรียง ในเรื่อง ลูกทาสในเรือนเบี้ย จำเรียงเป็นภรรยาที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามี เธอสามารถตัดสินใจปัญหาในครอบครัวได้เท่าเทียมสามี จำเรียงสนับสนุนให้สามีพาลูกชายหนีให้พ้นจากการเป็นทาส

พิไลลักษณ์ ในเรื่อง อาทิตย์อัสดง พิไลลักษณ์มีสามีสูงอายุ เขาไม่มีเวลาให้กับเธอมากนัก ในขณะที่เธอก็ยังมีชายหนุ่มวัยใกล้เคียงกับพิไลลักษณ์มาหลงรักเธออย่างจริงจัง เขารู้จักเธอออกเอาใจ และให้ความสำคัญกับเธอเหนือสิ่งอื่นใด พิไลลักษณ์บอกกับสามีในทำนองที่ว่า ผู้ชายสามารถไปเกี่ยวข้องกับผู้หญิงอื่น ทั่วๆไปก็ยังรักภรรยาของตนได้ฉันใด เธอก็มีคู่ได้ในขณะที่ก็ยังรักสามีอยู่ได้ฉันนั้น แต่เมื่อเวลาล่วงเลยไป พิไลลักษณ์ตัดสินใจเลือกที่จะใช้ชีวิตอยู่กับสามีเพียงผู้เดียว เพราะเธอเกิดความรู้สึกว่า ความรักครั้งแรกเป็นสิ่งที่เธอไม่อาจลืมเลือน เธอร่วมทุกข์ร่วมสุข รวมทั้งวางแผนช่วยสามีให้รอดพ้นจากการถูกจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในต่างแดนได้สำเร็จ เนื่องจากสามีเข้าร่วมกับคณะมังกรดำกลุ่มที่ขัดแย้งกับรัฐบาล

มิยาวดี ในเรื่อง ปากฟ้าสาละวิน มิยาวดีเป็นภรรยาผู้ทุกข์คู่ยาก และร่วมคิดแก้ปัญหาต่างๆร่วมกับสามี ไม่ว่าจะเกิดปัญหาอะไรขึ้น เธอกับสามีจะร่วมกันวางแผนเพื่อขจัดปัญหานั้นๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะประสบความสำเร็จ

ผุสณี ในเรื่อง มรสุมแห่งชีวิต ผุสณีเป็นหลักในครอบครัวในการหาเลี้ยงสามี และญาติพี่น้อง เธอยอมทุกข์ยากเพื่อให้บุคคลอื่นในครอบครัวได้อยู่กันอย่างสุขสบาย แม้ว่าผุสณีจะมีโอกาสเลือกผู้ชายที่เป็นสุภาพบุรุษ มีความพร้อมทั้งยศถาบรรดาศักดิ์ มีอุปนิสัยดี และมีรูปร่างสง่างาม แต่เธอตัดสินใจเลือกสามีซึ่งประสบความสำเร็จล้มเหลวในการศึกษา ผู้ไร้อนาคต และขาดคุณสมบัติของผู้นำครอบครัว เธอเลือกเขาเพราะความสงสาร เมื่ออยู่กินกันได้ระยะหนึ่ง สามีของผุสณีเกิดปมด้อยรู้สึกหึงหวงชาย ซึ่งเป็นสุภาพบุรุษผู้เคยชอบพอกับผุสณี เขาเรียกร้องสิทธิของความเป็นสามี ผุสณีเสียใจมากที่สามีดูถูกเธอ เธอเกิดความคิดว่า สามีของเธอเรียกร้องเอาแต่สิทธิ โดยไม่เคยยื่นมือเข้ามารับหน้าที่อะไรเลย ผุสณีตัดสินใจหย่าร้างกับสามี

จุฑามาศ ในเรื่อง พานทองรองเลือด จุฑามาศเป็นเจ้าของหญิงอยู่ในฐานะผู้รักของเจ้าชายโคมพิสตร์ เนื่องจากความใกล้ชิดผูกพันกับชายผู้นั้น แต่เธอมิได้คิดแย่งเขาไปจากแม่เหลื หรือภรรยาของเขา ตรงกันข้ามจุฑามาศรู้จักเสียสละเธอแยกตัวเองไปอยู่ตามลำพัง ผู้เป็นภรรยาของชายผู้นั้น ก็ได้คิดหึงหวงแต่ประการใด ทั้งสามคนตกลงกันได้

สุมาลย์ ในเรื่อง สวรรค์ยังไม่ทอดทิ้งข้าพเจ้า สุมาลย์มีสามีสูงอายุ ในขณะที่สามีของสุมาลย์เดินทางไปราชการสงคราม เธอได้ข่าวว่าเขาสิ้นชีวิตในสงคราม และได้มีชายหนุ่มรุ่นราวคราวเดียวกับเธอมาหลงรักเธออย่างจริงจัง บิดามารดาของสุมาลย์บังคับให้เธอแต่งงานกับเขา "แต่ต่อมาเธอได้รู้ความจริงว่าสามีผู้สูงอายุของเธอยังมีชีวิตอยู่ สุมาลย์ไม่อาจล้มเลือนเขาได้ เพราะเขาคือชายคนแรกที่เธอรัก เธอกลับไปอยู่กับเขา สุมาลย์รู้จักปรนนิบัติและเอาใจใส่สามี ทำให้ชีวิตครอบครัวดำเนินไปอย่างราบรื่น

พิมพ์ ในเรื่อง มนต์เรียกผี พิมพ์มีฐานะ และการศึกษาดีออกว่าสามีมาก เป็นเหตุให้สามีของพิมพ์ขอหย่ากับเธอ พิมพ์ยอมหย่ากับสามีโดยดี ต่อมาเธอพยายามสร้างตนให้มีความรู้ และความสามารถจนเป็นที่รู้จัก และยอมรับทั่วไปในสังคม สามีผู้เคยดูถูก และขอหย่ากับพิมพ์ต้องกลับมาคุกเข่าขอคืนดีกับเธอ

วิชนี ในเรื่อง ง่ายนิตเตศว วิชนีสร้างสถานการณ์ให้สามีของเธอเลิกมีคู่โดยมิได้ห้ามปราม หรือแสดงอาการหึงหวงแต่ประการใด เธอเป็นภรรยาที่ฉลาดหลักแหลม สามารถแก้ปัญหาครอบครัวได้ด้วยความสุขุมรอบคอบ

บุษบง ในเรื่อง รู้ตัวเมื่อจะตาย บุษบงสามารถปรับตัวเข้ากับสามีจากการแสดงบทบาทภรรยาในการปรนนิบัติ และดูแลเอาใจใส่สามี ช่วยเหลือชีวิตครอบครัวดำเนินไปอย่างราบรื่น

จากตัวอย่างข้างต้นมีข้อที่น่าสังเกต คือ ตัวละครฝ่ายหญิงส่วนใหญ่ที่แสดงบทบาทภรรยาในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ สามารถเป็นผู้นำในครอบครัว ซึ่งสภาพความเป็นจริงในสังคม มิได้เป็นเช่นนั้น ตัวละครฝ่ายหญิงหลายตัวมีข้อ และกล้ำที่จะหย่าร้างกับสามี ซึ่งสังคมไทยถือเป็นเรื่องน่าอับอาย แต่หลวงวิจิตรวาทการได้สะท้อนความคิดไว้ว่า สิ่งใดที่ผู้ชายทำได้ ผู้หญิงก็น่าที่จะทำได้เช่นกัน อีกทั้งในนวนิยาย และเรื่องสั้นบางเรื่องของเขาได้สร้างให้สามีมีภรณาน้อย แต่ภรรยาหลวงมิได้ตามไปหึงหวง ตรงกันข้ามเธอเหล่านั้นกลับมีโอกาสได้ไปแสดงบทบาททางสังคม ตัวละครฝ่ายหญิงสามารถสร้างตนทางด้านเศรษฐกิจได้ประสบความสำเร็จ เธอเหล่านั้นสามารถเลี้ยงตัว รวมทั้งช่วยเหลือผู้อื่นได้ตลอดจนตัวละครฝ่ายหญิงสามารถสร้างตนจนเป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าคิดว่า ทำไมหลวงวิจิตรวาทการจึงสร้างตัวละครฝ่ายหญิงให้แสดงบทบาทเช่นนั้น โดยที่ในแต่ละบทบาท เขาได้แสดงผลเข้าข้างผู้หญิงให้มีเหตุจำเป็น หรือมีข้ออ้าง ในการที่จะแสดงพฤติกรรมดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการหย่าร้างกับสามี การมีข้อซึ่งไม่ได้เป็นไปเพราะความต้องการตามธรรมชาติ หรือตามสัญชาตญาณของมนุษย์

ผู้วิจัยต้องการหาคำตอบว่า ทำไมหลวงวิจิตรวาทการจึงสร้างให้ตัวละครฝ่ายหญิงไม่ตามหึงหวงสามีผู้มีภรณาน้อย แต่กลับมูมมานะที่จะสร้างตนให้มีคุณค่า การสร้างพฤติกรรมของตัวละครฝ่ายหญิงเช่นนี้ น่าจะเป็นเพราะ หลวงวิจิตรวาทการต้องการให้ผู้หญิงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือความเป็นจริงในสังคม เพื่อมีโอกาสที่จะไปแสดงบทบาททางด้านอื่นๆ ในสังคมซึ่งเป็นประโยชน์แก่ตนเอง และผู้อื่น ไม่ใช่มีวแต่หมกมุ่นอยู่กับปัญหาครอบครัว หรือตามหึงหวงสามีทะเลาะเบาะแว้งกับภรณาน้อยซึ่งเป็นการเสียเวลา และเสียโอกาสในการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ดังกล่าว เช่นเดียวกับกรณีที่แม่เลี้ยงรักใคร่จริงจังต่อลูกเลี้ยง แม่สามีรักใคร่จริงจังต่อลูกสะใภ้ อันจะนำประโยชน์ให้แก่สังคม อีกทั้ง การที่ผู้หญิงมีข้อ หรือกล้ำที่จะหย่าร้างกับสามี

อาจเนื่องมาจาก การที่หลวงวิจิตรวาทการเป็นคนหัวสมัยใหม่ คือผู้มีความคิดทันสมัย มองเห็นว่าผู้หญิงก็คือนมนุษย์เช่นเดียวกับผู้ชาย จึงย่อมมีความรู้สึกนึกคิดและสามารถกระทำสิ่งใดได้เช่นเดียวกับผู้ชาย เขาจึงสร้างให้ตัวละครฝ่ายหญิงส่วนใหญ่เกิดความคิดว่า ผู้ชายทำได้ผู้หญิงย่อมทำได้ ซึ่งไม่ถือเป็นเรื่องที่ผิดจรรยาบรรณ เพราะตัวละครฝ่ายหญิงเหล่านั้นมีความจำเป็น หรือมีข้ออ้างในการแสดงพฤติกรรมดังกล่าว นอกจากนี้ตัวละครฝ่ายหญิงยังสามารถแสดงบทบาทผู้นำในครอบครัว ซึ่งอาจเนื่องมาจาก การที่หลวงวิจิตรวาทการมีความคิดว่าผู้หญิงก็สามารถเป็นผู้นำ หรือเป็นหลักให้กับผู้อื่นได้เท่าเทียมกับผู้ชาย เช่นเดียวกับพฤติกรรมทางด้านอื่นๆ

จึงกล่าวได้ว่าหลวงวิจิตรวาทการได้ใช้บทบาทแบบเก่าของภรรยา ให้มีความสำคัญต่อสามีและครอบครัว ในฐานะเพื่อนคู่คิดและผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามี อีกทั้งได้เพิ่มบทบาทใหม่ให้แก่ภรรยา ในการมีสิทธิตัดสินใจปัญหาในครอบครัว ได้เท่าเทียมสามี ช่วยเหลือสามีในการประกอบอาชีพการงาน รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสามีให้สมบูรณ์ขึ้น ตลอดจนผู้เป็นภรรยาสามารถเป็นผู้นำในครอบครัว หาเลี้ยงสามีและบุคคลในครอบครัวอีกด้วย

5.1.1.3 บทบาทของความเป็นมารดา

หลวงวิจิตรวาทการให้สร้างให้ตัวละครฝ่ายหญิงของเขาแสดงบทบาทของมารดา หรือแม่ ใน 3 ลักษณะ กล่าวคือ

5.1.1.3.1 บทบาทของแม่ผู้ให้กำเนิดลูก

5.1.1.3.2 บทบาทของแม่เลี้ยง

5.1.1.3.3 บทบาทของแม่สามี

5.1.1.3.1 บทบาทของแม่ผู้ให้กำเนิดลูก

ตัวละครผู้เป็นแม่จะทำทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อลูก แม่เธอจะต้องเสียสละชีวิตของตนก็ยอมได้ ผู้เป็นแม่ส่วนใหญ่จะอบรมเลี้ยงดู ปกป้อง รวมทั้งกำหนดวิถีความเป็นไปในชีวิตของลูกได้ ดังจะยกตัวอย่าง ต่อไปนี้

ไพเราะ ในเรื่อง คืนร้างคืนรัก เธอรัก และเอาใจใส่ลูกของเธอ เรื่องบ้านเรื่องลูก เธอไม่ยอมให้บกพร่อง ลูกทุกคนได้รับการบำรุงรักษาอย่างดีที่สุด พิสูจน์ในข้อนี้ ก็คือ มีน้อยที่สุดที่ลูกจะเจ็บป่วย การเล่าเรียนของลูกก็ก้าวหน้าอย่างดี สติปัญญาก็เฉลียวฉลาด ซึ่งถ้าไม่ได้รับการอบรมของแม่ ก็ไม่รู้ว่าจะได้มาจากไหน เพราะพ่อไม่ได้ให้ความเอาใจใส่แก่ลูกเท่าไรนัก เมื่อไพเราะหย่าร้างกับสามี เธอก็พร้อมที่จะแบกภาระในการเลี้ยงลูกทั้ง 4 คน เธอรักและห่วงใยลูกทุกคนเป็นชีวิตจิตใจ ในยามยากไพเราะยอมอดมือกินมือเพื่อลูกได้มีกิน ครั้นเมื่อเธอสร้างฐานะของตนได้ เธอจัดหาแก้วแหวนเงินทอง เครื่องแต่งกาย และสิ่งของต่างๆ มาเพื่อลูก อีกทั้งอบรมสั่งสอนให้ลูกมีกิริยามารยาทที่งดงาม เธอบำรุงเลี้ยงลูกอย่างดีที่สุดเท่าที่เธอจะทำได้ ทำให้ลูกทุกคนมีรูปร่างผิวพรรณดี และมีกิริยามารยาทสมเป็นผู้ดี

บุญเรือน ในเรื่อง เลือดก้อนหนึ่ง บุญเรือนเลี้ยงลูกโดยลำพัง เนื่องจากเธอเข้าใจผิดในตัวสามีจึงอุ้มท้องหนีไปอยู่ในป่า แม้บุญเรือนจะใช้ชีวิตลำบากยากเข็ญเพียงไร เธอก็พยายามเลี้ยงลูกให้ดีที่สุด เท่าที่เธอจะทำได้ เพราะลูกเป็นทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต เธอได้อุ้มท้องมาด้วยความยากลำบาก บุญเรือนตั้งปณิธานไว้ว่าเธอจะไม่ยอมให้ใครมาพรากลูกไปจากเธอ บุญเรือนเลี้ยงดูลูกจนเติบโตใหญ่

เธออบรมสั่งสอนให้ลูกมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยพยายามฝึกให้เขาเป็นตัวของตัวเอง เช่น การฝึกให้ลูกเดินทางไปคนเดียวในป่า เป็นต้น ลูกของบุญเรือนเติบโตมาอย่างเด็กที่กล้าหาญและมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ

เรือนรัก ในเรื่อง ลูกชายของแม่ เรือนรักรักและห่วงใยลูกยิ่งกว่าตัวของเธอเอง แม้ร่างกายของเรือนรักจะไม่แข็งแรงเท่าใดนัก แต่เธอมีจิตใจที่เข้มแข็ง เมื่อลูกต้องการเดินทางไกลไปในถิ่นทุรกันดาร เพื่อไปเยี่ยมบิดาของลูกชาย หรือสามีของเรือนรัก เรือนรักก็พยายามแข็งใจเดินทาง เพื่อไม่ให้ลูกดูถูกว่าแม่เป็นคนอ่อนแอ แม้เรือนรักจะเหนื่อยยากเพียงไร เธอก็สามารถทำได้สำเร็จ ทำให้ลูกเพิ่มพูนความรัก อีกทั้งความศรัทธาในตัวเธอ ลูกชายของเธอยอมรับว่าแม่ของเธอเป็นผู้หญิงที่มีความเข้มแข็ง

แม่ ในเรื่อง หลุมฝังรัก เธอรักและผูกพันกับลูกเหนือสิ่งอื่นใด แม้เธอจะสิ้นชีวิตไปแล้ว แต่ดวงวิญญาณของเธอยังคงห่วงใย รวมทั้งวนเวียนเข้าฝันลูกชายแทบทุกคืนคอยตักเตือนให้เขาทำในสิ่งที่ดีงาม

จำเรียง ในเรื่อง ลูกทาสในเรือนเบี้ย จำเรียงทำทุกอย่างเพื่อความสุขในชีวิตของลูก เธอพยายามปกป้องลูกไม่ให้ตกเป็นทาส จำเรียงให้สามีของเธอนำลูกไปซ่อนไว้ในที่ปลอดภัย เพื่อไม่ให้เกิดมาเป็นทาสเหมือนเธอ จำเรียงยอมถูกเผี้ยนต่ออย่างทารุณโดยไม่ยอมบอกที่ซ่อนของลูก เธอสามารถช่วยให้ลูกพ้นจากการเป็นทาสและมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบายกับมหาเศรษฐีผู้ใจบุญ

นางเยาว์ ในเรื่อง คู่เก่าเมียรัก นางเยาว์ทำทุกอย่างเพื่อลูก แม้เธอจะหย่ากับสามี แต่เธอขอให้ลูกอยู่กับเธอ นางเยาว์ยอมลำบากยากเข็ญเพื่อความสบายของลูก เธอพยายามให้ความรักรวมทั้งความอบอุ่นแก่ลูกให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทำให้ลูกของเธอเติบโตขึ้นมาอย่างมีคุณภาพ เนื่องจากนางเยาว์ไม่ได้ให้ลูกแต่เฉพาะทางด้านวัตถุ แต่เธอได้อบรมสั่งสอนให้ลูกรู้จักวางตัวในสังคม

และให้ได้รับการศึกษาอย่างไม่น้อยหน้าใคร

นันทวัล ในเรื่อง แปดปีภายหลัง นันทวัลรักและเอาใจใส่ลูกไม่ว่ายามกิน หรือยามนอน เธอไม่เคยปล่อยให้ลูกละเลาะเลยให้ลูกต้องรู้สึกว่าจะเหว เธอจะอบรมสั่งสอนให้ลูกเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์สุจริต โดยนันทวัลจะทำตัวเป็นแบบอย่างจากการรักษาคำพูดที่ให้ไว้กับลูก

ละม้าย ในเรื่อง ชีวิตคือการต่อสู้ ละม้ายยอมเหน็ดเหนื่อยเพื่อส่งเสียให้ลูกได้รับการศึกษา เธอค้าขายอย่างอาบเหงื่อต่างน้ำโดยไม่ปริปากบ่น และในยามว่างเธอจะอบรมสั่งสอนลูกให้รู้จักต่อสู้กับความยากลำบากในชีวิต และให้หมั่นศึกษาเล่าเรียน เพื่ออนาคตต่อไปภายภาคหน้า

ละมุน ในเรื่อง ลูกเมียเก่า ละมุนให้ความรักรวมทั้งความเอาใจใส่ต่อลูก เธอแสดงความอ่อนหวาน ความอ่อนโยนต่อลูกเสมอ อีกทั้งคอยอบรมสั่งสอนให้ลูกมีสัมมาคารวะ บุคลิกภาพของละมุนได้ถ่ายทอดไปยังลูก ทำให้ลูกเป็นเด็กที่น่ารัก มีความเรียบร้อย และมีจิตใจดีงาม

นันทิยา ในเรื่อง ทุ่งร้างทางรัก นันทิยามีชีวิตอยู่เพื่อลูก เธอเลี้ยงดูลูกโดยลำพัง เนื่องจากบิดาของสามีได้พวกรสามีของเธอไปจากเธอ แม้นันทิยาจะลำบากยากเข็ญเพียงไร เธอก็เสียสละได้เพื่อความสุขของลูก ลูกของนันทิยาเจริญเติบโต และมีชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา รวมทั้งจิตใจ

นางลักษณ์ ในเรื่อง คืนสวรรค์วันสวาท สิ่งที่น่าพิศวงอย่างเดี่ยวในชีวิต คือ ลูก เธอพยายามสร้างฐานะและมีกำลังใจอยู่ในโลกนี้ ก็เพื่อเลี้ยงดูลูกให้อยู่ดีมีสุข หากไม่มีลูกนางลักษณ์ก็ไม่รู้ว่าเธอจะมีชีวิตอยู่เพื่อใคร และอยู่ไปทำไม

ถนอม ในเรื่อง บุรุษอาธรรม ถนอมรักและห่วงใยลูก แม้ว่าลูกของเธอจะมีครอบครัวไปแล้วก็ตาม ถนอมพร่ำสอน เธอช่วยเหลือให้ลูกประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัว ประสงค์ลูกสาวของเธอสามารถชนะใจสามี ผู้ซึ่งบิดาของเธอต้องการให้เขาบังคับข่มขู่และทำร้ายภรรยาของตน แต่เนื่องจากประสงค์ได้รับการอบรมสั่งสอนมาอย่างดีจากมารดา ทำให้เธอรู้จักวางตัว รวมทั้งรู้จักกาลเทศะว่าเวลาไหนควรทำอย่างไร ตลอดจนความใจเย็นของเธอทำให้ชีวิตครอบครัวอยู่กันอย่างมีความสุข

นางลักษณ์ ในเรื่อง เหล็กกล้าแค้น นางลักษณ์เลี้ยงดูลูกของเธอโดยลำพัง เนื่องจากสามีติดคุก เธอเอาอนาคตของลูกน้อยทั้งสองเป็นเครื่องประโลมใจให้มีความอดทนต่อความโหดร้ายของชีวิต เธอให้ความสำคัญกับลูกเหนือสิ่งอื่นใดในชีวิต แม้เรื่องที่น่าอับอายเกี่ยวกับความผิดพลาดของเธอ กล่าวคือ เรื่องที่เธอเคยเสียตัวให้กับชายคนที่ลูกชายของเธอคิดจะฆ่าเขา เธอก็กล้าที่จะเล่าเพื่อช่วยลูกชายให้พ้นจากการติดคุก เธอล้มความน่าอับอายทั้งปวงเพื่อความปลอดภัยของลูกเป็นที่ตั้ง

ทองเครือ ในเรื่อง เพื่อมาตุภูมิ ทองเครือรัก และเลี้ยงดูลูกด้วยความเอาใจใส่ เธอสามารถถ่ายทอดลักษณะนิสัยของเธอไปยังลูก คือ ความกล้าหาญ ความอดทน และความเสียสละเพื่อผู้อื่น เนื่องจากทองเครือหมั่นอบรมสั่งสอน และทำตัวเป็นแบบอย่างแก่ลูก เช่น เธอกล้าที่จะนำเอกสารลับของฝ่ายเขมรไปให้แก่ฝ่ายไทยได้รู้ ซึ่งเป็นการเสี่ยงตาย เป็นต้น

ประพิมพรรณ ในเรื่อง หวังรักเหวลึก ประพิมพรรณให้ความสำคัญกับลูกยิ่งกว่าสิ่งใดในชีวิต เธอสามารถช่วยเหลือลูกให้พ้นจากอาการหุนหัน และเป็นไข้ ซึ่งลูกของเธอพิการมาแต่กำเนิด คณะแพทย์ลงความเห็นว่าการพิการมาแต่กำเนิดเช่นนั้น ยากที่จะรักษาให้หายได้ แต่เธอใช้ความพยายามฝึกฝนทรมานร่างกาย และใจรักษาลูกจนอาการดังกล่าวหายเป็นปกติ

เท่าที่กล่าวถึงบทบาทของแม่ผู้ให้กำเนิดลูก พบว่า บทบาทของความ เป็นมารดา หรือความเป็นแม่ในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ ผู้ เป็นแม่ส่วนใหญ่จะเป็นหลักในครอบครัวทั้งทางด้านเศรษฐกิจ เป็นผู้นำทางความ คิดให้แก่ลูก บิดา หรือพ่อแทบจะไม่มีบทบาทหรือเป็นหลักให้แก่ครอบครัว แม่จะ ให้ความรัก ความอบอุ่น ให้การอบรมสั่งสอน รวมทั้งกำหนดความเป็นไปในชีวิต ของลูก ตลอดจนทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อลูก

5.1.1.3.2 บทบาทแม่เลี้ยง

หลวงวิจิตรวาทการได้สร้างบทบาทใหม่ ให้แก่ความสัมพันธ์ ระหว่างแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง นวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการทุกเรื่อง ที่กล่าวถึงแม่เลี้ยง กับลูกเลี้ยง เขาจะสร้างให้แม่เลี้ยงแสดงบทบาทของแม่ที่รัก และเอื้ออาทรต่อลูกเลี้ยง ด้วยความบริสุทธิ์ใจ แม้ว่าแม่เลี้ยงจะมีลูกที่เธอให้กำเนิด แต่ความรัก ความจริงใจ และความห่วงใยต่อลูกเลี้ยงมิได้เสื่อมคลาย ดังตัว อย่าง ต่อไปนี้

จุฑามาศ ในเรื่อง พานทองรองเลือด จุฑามาศขอลูกของหญิงซึ่ง เป็นภรรยาคนหนึ่งของสามีของเธอมาเลี้ยง เธอรักและผูกพันกับเด็กคนนี้เสมือน เป็นลูกของเธอเอง ไม่ว่าจุฑามาศจะอยู่ที่ไหน หรือทำอะไร เธอจะนำลูกน้อยไปด้วยเสมอ เธอรู้สึกเหมือนกับว่าชีวิตนี้จะขาดเด็กคนนี้ได้ จุฑามาศให้แต่สิ่งที่ดีงาม ทั้งทางด้านวัตถุและความรักแก่ลูกเลี้ยงของเธอ

ละมุน ในเรื่อง ลูกเมียเก่า ละมุนมีเมตตาจิต เธอรักลูกเลี้ยง อย่างจริงใจ แม้ว่าลูกเลี้ยงจะคิดว่าเธอเป็นศัตรูของเธอ ลูกเลี้ยงจะคอยทำ ร้ายละมุน และลูกแท้ของละมุน เช่น การแอบไปฉีกเสื้อ และเผาเสื้อผ้าของละมุน การหลอกลูกแท้ๆของละมุนให้ตกน้ำ หรือการทำร้ายร่างกายให้บาดเจ็บ แต่ละมุน กลับไม่ถือโทษ และให้อภัยเขา อีกทั้งช่วยชีวิตของเขาโดยยอมเสี่ยงชีวิต กระโดด

ช่วยเขาให้ขึ้นมาจากน้ำลึก ในขณะที่คนอื่นๆที่มามุ่งดูลูกเลี้ยงของละมุนไม่มีใครกล้ากระโดดลงไปช่วย เธอสามารถทำให้จิตใจอันแข็งกระด้างของลูกเลี้ยงกลับกลายเป็นจิตใจที่อ่อนโยน เขาสำนึกผิดกลับรักและเคารพละมุนเหมือนแม่แท้ๆของเขา

แม่เลี้ยง ในเรื่อง หลุมฝังรัก เธอรัก และห่วงใยลูกเลี้ยงเหมือนลูกแท้ๆของเธอเอง สิ่งใดที่เธอให้แก่ลูกแท้ๆของเธอ เธอจะให้แก่ลูกเลี้ยงเท่าเทียมกัน ส่วนลูกเลี้ยงแม้จะรู้ว่าเธอไม่ใช่แม่แท้ๆของเธอ ลูกเลี้ยงไม่เคยระแวงว่าเธอไม่ใช่แม่แท้ๆของเธอ ต่อมาเมื่อเธอรู้ความจริง เธอยังคงรักและเคารพเธอไม่เสื่อมคลาย

ผู้วิจัยเห็นว่าหลวงวิจิตรวาทการได้พยายามและจงใจสร้าง บทบาทผู้หญิงผู้อยู่ในฐานะแม่เลี้ยง ให้รักและเมตตาลูกเลี้ยงอย่างจริงใจ ซึ่งปรากฏในนวนิยาย และเรื่องสั้นทุกเรื่องของเขา

5.1.1.3.3 บทบาทของแม่สามี

บทบาทของแม่สามี กับ ลูกสะใภ้เป็นบทบาทที่แตกต่างไปจากเดิม โดยที่แม่สามีจะรัก ใคร่ปรองดองกับลูกสะใภ้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างเช่น น้อย ในเรื่อง พลีชีพเพื่อชู้ เธอรักและห่วงใยลูกสะใภ้เสมอ ลูกชายของเธอ อีกทั้งน้อยยังให้ความยุติธรรมแก่ลูกสะใภ้ เมื่อลูกสะใภ้มีเรื่องขัดแย้งกับลูกชายของเธอ เธอมิได้เข้าข้างลูกชาย แต่จะพิจารณาเหตุผล ซึ่งส่วนใหญ่เธอจะเห็นว่าลูกสะใภ้เป็นฝ่ายถูกเสมอ

จะเห็นได้ว่า หลวงวิจิตรวาทการได้สร้างให้แม่สามีรักลูกสะใภ้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ อีกทั้งไม่มีอคติใดๆ ต่อลูกสะใภ้

เท่าที่กล่าวมา พอจะสรุปได้ว่า หลวงวิจิตรวาทการได้สร้างบทบาทของแม่ให้ทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อลูกมีความรัก ห่วงใยลูก ซึ่งเป็นบทบาทเก่า นอกจากนี้ได้เปลี่ยนแปลงบทบาทแม่ ให้มีลักษณะของผู้นำครอบครัว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและทางด้านความคิด อีกทั้งสามารถกำหนดวิถีชีวิตและความเป็นไปของลูก ซึ่งเป็นบทบาทใหม่ในสังคมไทย นอกจากนี้การสร้างบทบาทแม่เลี้ยง กับลูกเลี้ยง แม่สามีกับลูกสะใภ้ให้มีความรักใคร่ และจริงใจต่อกัน ซึ่งเป็นบทบาทใหม่ที่ไม่ได้รับการคาดหวังให้เป็นไปในสังคมไทย

บทบาทแม่ที่กล่าวมามีข้อที่น่าสังเกตว่า ทำไมหลวงวิจิตรวาทการจึงสร้างบทบาทผู้หญิงผู้เป็นแม่เลี้ยง รวมทั้งแม่สามีให้รักและห่วงใยลูกเลี้ยง รวมทั้งลูกสะใภ้ อย่างจริงใจ ซึ่งผู้วิจัยเข้าใจว่า หลวงวิจิตรวาทการตั้งใจสร้างบทบาทดังกล่าว การสร้างบทบาทแม่เลี้ยงและแม่สามีในลักษณะนี้ เป็นบทบาทที่ตรงกันข้ามกับบทบาทแม่เลี้ยง รวมทั้งบทบาทแม่สามี ตามที่ปรากฏในสังคมไทยส่วนใหญ่ หรือตามที่เป็นจริงในสังคม เรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าคิดได้ว่า หลวงวิจิตรวาทการน่าจะมีเจตนาในการเปลี่ยนแปลงค่านิยม หรือความเชื่อในสังคมที่เชื่อว่าแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง และแม่สามีกับลูกสะใภ้ไม่อาจเข้ากันได้ การที่แม่เลี้ยง รวมทั้งแม่สามีมัวทะเลาะกับลูกเลี้ยง ลูกสะใภ้ย่อมเป็นการยากที่แม่เลี้ยง แม่สามี หรือผู้หญิงจะไปมีบทบาทอื่นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นบทบาททางด้านเศรษฐกิจ บทบาททางด้านสังคม หรือบทบาททางด้านการเมือง การทหารแต่อย่างใด

5.1.2 บทบาททางด้านเศรษฐกิจ

บทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ มีการประกอบอาชีพตั้งแต่ระดับแม่ค้า นักร้องเพลงโอเปรา นักแสดงละคร นักธุรกิจ นักประพันธ์ ตลอดจนเจ้าของบริษัท ความจริงบทบาทแม่ค้า นักร้อง นักแสดง ละครต่างๆ เหล่านี้เป็นบทบาทของผู้หญิงที่อาจมีมานานแล้ว แต่หลวงวิจิตรวาทการ ได้สร้างให้ตัวละครของเขาที่มีความสำคัญแตกต่างไปจากเดิม เป็นต้นว่า บทบาทของการเป็นแม่ค้า ตัวละครฝ่ายหญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของเขาไม่ใช่แม่ค้าประเภทหาเช้ากินค่ำ แต่เป็นแม่ค้าที่ประสบความสำเร็จในชีวิต สามารถส่งเสียลูกให้เรียนในระดับสูงของประเทศ ตัวละครบางเรื่องค้าขายจนมีมรดกตกทอดแก่ลูก ทำให้ลูกของเธอกลายเป็นมหาเศรษฐี หรือแม้แต่อาชีพอื่นๆ หลวงวิจิตรวาทการจะสร้างให้ตัวละครฝ่ายหญิงประสบความสำเร็จ ในอาชีพการงาน ในระดับประเทศ และแม้กระทั่งในระดับโลกก็มีปรากฏ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นางลักษณ ในเรื่อง เหล็กล้างแค้น นางลักษณเป็นแม่ค้าที่ประสบความสำเร็จในชีวิต เธอสามารถส่งเสียลูกให้เรียนในระดับสูงของประเทศ จากการค้าขายของชำโดยวิธีเงินสด รวมทั้งเงินผ่อนซึ่งคิดดอกเบี้ยเพิ่มจากราคาปกติ ตลอดจนนางลักษณได้ออกเงินกู้แล้วคิดดอกเบี้ยต่อเดือน

นางลักษณ ในเรื่อง คืนสวรรค์วันสว่าง นางลักษณค้าขายจนมีมรดกตกทอดแก่ลูก ทำให้ลูกของเธอกลายเป็นมหาเศรษฐี เมื่อเธอสิ้นชีวิตไปแล้ว เนื่องจากนางลักษณได้มรดกจากบิดา คือ เรื่องค่าเช่า และหุ้นส่วนในบริษัทการค้าต่างๆ ซึ่งเธอสามารถทำให้งอกเงยด้วยวิธีการขายกิจการขายที่ดิน และ ธุรกิจของบริษัท กล่าวคือ ไม่ว่าเธอจะเดินทางไปไหน เธอจะโฆษณากิจการที่เธอทำอยู่

ให้แก่เจ้าของห้างร้าน และบุคคลผู้มั่งมีจากการชักจูงให้เขาเหล่านั้นเกิดความสนใจ และเข้าร่วมลงทุน รวมทั้งเป็นลูกค้าในบริษัท หรือกิจการของเขอ ทำให้กิจการเหล่านั้นเจริญรุ่งเรือง ซึ่งทำรายได้ให้แก่คลังทรัพย์ และบริษัทอย่างมหาศาล

ผกากรอง ในเรื่อง เพลงเก่ากรรมเก่า ผกากรองเป็นนักร้องเพลงโอเปร่าซึ่งทำชื่อเสียงไปทั่วโลก ผกากรองไม่เพียงส่งเงินหาเลี้ยงครอบครัว แต่เธอกลายเป็นมหาเศรษฐี เพราะความสามารถเฉพาะตัว ไม่ว่าเธอจะไปร้องเพลงที่ไหน ผู้ฟังจะต้อนรับอย่างอบอุ่นผาดู้ง คนทั่วโลกต่างรู้จักผกากรอง ในนามของโรสลาเรน หรือที่ในประเทศไทย เรียกว่ากุหลาบราชินี

เบญจมาศ ในเรื่อง นางเอกของข้าพเจ้า เบญจมาศมีความสามารถในการแสดงละคร เธอแสดงได้ทุกบทบาท ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของหญิงสาวสวย สุกภาพ เรียบร้อย หญิงแก่ผู้จัดจ้าน หรือเด็กน้อยผู้แจ่มใสเรไร แม้ผู้รู้จักกับผกากรองเป็นการส่วนตัว ยังไม่เชื่อว่า ผู้ที่แสดงบทบาทต่างๆดังกล่าวในเวลาใกล้เคียงกันนั้น คือ บุคคลคนเดียวกัน เบญจมาศมีรายได้สูงจากการแสดงละคร และไม่ว่าเธอจะไปแสดงที่ไหน ผู้ชมจะตามไปชมกันอย่างหนาแน่น มีผู้ขอลายเซ็น และเขียนจดหมายมาถึงเธอ จนเธอต้องจ้างเลขานุการส่วนตัว เพื่อช่วยตอบจดหมายเหล่านั้น และแม้ผู้เคยดูถูกอาชีพศิลปิน หรือที่เรียกกันว่า ผู้เดินกินรำกิน กลับเปลี่ยนใจและหันมาชื่นชมศิลปินต่างๆ เนื่องจากความรู้สึกประทับใจในความสามารถของผกากรอง อีกทั้งความสามารถในการแสดงละครของผกากรอง มีส่วนให้เธอประสบความสำเร็จในชีวิตการครองเรือน กล่าวคือ ผู้ชายที่มีจิตใจดี มีความพร้อมทางวุฒิภาวะหันมาสนใจ และรักใคร่เธอ ซึ่งมีส่วนช่วยให้ชีวิตของผกากรองสมบูรณ์ขึ้นอย่างน่าภูมิใจ

อนงค์ ในเรื่อง แฟนหัวใจ อนงค์มีความสามารถในการแสดงละครเช่นเดียวกับเบญจมาศ เธอเป็นดาวดวงเด่นในวงการอีกทั้งในสังคมทางด้านวงการละคร อนงค์สามารถแสดงบทบาทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นบทรัก บทโศก บทตลก ขบขัน และแม้การเปลี่ยนบทบาทในเวลาอันสั้นได้อย่างน่าชื่นชมและเป็นธรรมชาติ ทำให้ผู้ชมรู้สึกชื่นชอบและนิยมในตัวเธอ อาชีพนักแสดงละครนี้ทำรายได้ให้แก่อนงค์อย่างมาก เธอมีรายได้ถึงขั้นเศรษฐินีคนหนึ่งในประเทศไทย

น้อย ในเรื่อง พลีชีพเพื่อชู้ น้อยสามารถเปลี่ยนแปลงฐานะ หรือสถานภาพของตน จากการเป็นทาสไปทำไร่ไถนา เริ่มแรกเธอลงมือทำไร่ไถนาด้วยตนเอง จนมีรายได้พอสมควร น้อยจึงจ้างคนงานมาเป็นลูกจ้างของเธอ และเธอคอยควบคุมดูแลการทำงาน น้อยสามารถขยายกิจการการทำไร่ไถนา จากที่นาแปลงน้อยกลายเป็นที่นาขนาดใหญ่ ซึ่งได้ผลผลิตมากมายจนทำให้น้อยมีรายได้ในระดับเศรษฐินีคนหนึ่งในประเทศไทย เช่นเดียวกับนักแสดงละคร นักร้องเพลง โอเปร่าที่กล่าวถึงแล้ว

พิมพ์ ในเรื่อง มนต์เรียกผี พิมพ์สามารถเปลี่ยนแปลงตนเองจากแม่ค้าขายผัก ด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ซึ่งอยู่ในสภาพของถุงใส่ขนม เมื่อเธอพอมีรายได้เหลือจากการขายผัก อีกทั้งการเข้าร่วมทำงานกับผู้ดำเนินธุรกิจ เกี่ยวกับการส่งของออกนอกประเทศ เธอได้จ้างครูจากต่างประเทศ ซึ่งเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ให้ช่วยสอน ฝึกพูดภาษาอังกฤษให้แก่เธอ ทำให้พิมพ์สามารถนำภาษาอังกฤษนั้นไปใช้ในการดำเนินธุรกิจ พิมพ์เลิกขายผัก และเข้าร่วมธุรกิจการส่งของออกนอกประเทศ จนมีฐานะร่ำรวย

พูนทรัพย์ ในเรื่อง เมื่อข้าพเจ้าหนีเมีย พูนทรัพย์เป็นเจ้าของบริษัทแห่งหนึ่ง เธอสามารถบริหารกิจการของบริษัทให้เจริญรุ่งเรือง จนบริษัทของเธอ

ได้รับการยกย่องว่าเป็นเลิศในการบริหารงาน เนื่องจากบริษัทของเธอได้รับผลกำไรสูงสุดในรอบปีมากกว่าบริษัทอื่นๆ จากการสำรวจขององค์การแห่งหนึ่ง

ดวงมัลย์ ในเรื่อง ของรักตกตม ดวงมัลย์บริหารกิจการในครอบครัว เธอควบคุมการทำไร่ไถนา และการทำสวนของคนงานในครอบครัวมากกว่า 50 คน อีกทั้งต้องรับผิดชอบในการดูแลแม่บ้านให้จัดอาหารการกิน และทำงานบ้านให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย รายรับรายจ่ายทุกอย่างอยู่ในการควบคุมของดวงมัลย์ทั้งสิ้น ซึ่งความสามารถของเธอ ทำให้รายได้มากกว่ารายจ่าย ส่งผลให้ตระกูลของเธอเป็นตระกูลที่มั่งคั่งร่ำรวยอยู่ในอันดับหนึ่งของประเทศ

ไพเราะ ในเรื่อง คืนร้างคืนรัก ไพเราะต้องทำงานหาเลี้ยงตนเอง และลูกอีกหลายคน เธอชวนชวายทำงานจนเป็นที่พอใจของนายจ้าง แม้ว่าเธอจะเป็นเพียงลูกจ้างในโรงงานแห่งหนึ่ง แต่ไพเราะได้รับพิจารณาการขึ้นเงินเดือนในระดับสูงกว่าเพื่อนร่วมงาน ซึ่งถือว่าเธอประสบความสำเร็จ ในอาชีพการงานในระดับหนึ่ง ไพเราะมีเงินพอที่จะไถ่บ้านคืน เธอส่งเสียลูกให้ได้รับการศึกษาให้มีแก้วแหวนเงินทองและเครื่องแต่งกายอย่างไม่น้อยหน้าเพื่อนฝูง

นงเยาว์ ในเรื่อง คู่เก่าเมียรัก นงเยาว์เพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ โดยการจ้างคนงานมาหักล้างถางพง ซึ่งเธอเป็นคนวางแผนงานว่าเวลาไหนควรทำอย่างไร ทำให้กิจการการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ของเธอเจริญรุ่งเรือง ทำให้นงเยาว์สามารถสร้างตัวได้อย่างมั่นคง

อุ้นจิตต์ ในเรื่อง โชคหลายชั้น อุ้นจิตต์ต้องทำงานหาเลี้ยงตนเอง เธอมิได้มีความรู้ หรือการศึกษามากนัก แต่อุ้นจิตต์มีความขยันหมั่นเพียร อีกทั้งมีไหวพริบ ในการทำงาน แม้ว่าเธอจะทำงานในโรงงานเล็กๆ ซึ่งได้รับเงินเดือนไม่มากนัก แต่อุ้นจิตต์ก็สามารถเลี้ยงตนได้อย่างสุขสบาย และมีบ้านเป็นของตนเอง

สมร ในเรื่อง สมร สมรเป็นเลขานุการในบริษัทแห่งหนึ่ง เธอมีความสามารถทั้งตัวเลข ทั้งมีความรู้ทางด้านหนังสือ และมีความคล่องตัวในการทำงาน หลังจากการทำงานผ่านไปเพียง 6 เดือน สมรได้รับเงินเดือนเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว

ประพิมพ์พรณ ในเรื่อง ห้วงรักเหวลึก ประพิมพ์พรณทำงานตั้งแต่อาชีพเสมียนซึ่งทำรายได้ให้กับเธอพอมักินมีใช้ ต่อมาเธอทำงานทางด้านกฎหมาย และเป็นนักประพันธ์ซึ่งมีรายได้ในระดับสูง

ถนอม ในเรื่อง บุรุษอาธรรม ถนอมเป็นนักประพันธ์ เพราะความจำเป็นในคราวที่เธอต้องเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว อีกทั้งหารายได้มาช่วยเหลือสามี ให้พ้นจากการที่คุมขัง ซึ่งเธอสามารถทำรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว ให้รอดพ้นจากความยุ่งยากดังกล่าว

หลวงวิจิตรวาทการได้กำหนดให้ ตัวละครฝ่ายหญิงประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน ไม่ว่าจะเธอเหล่านั้นจะประกอบอาชีพอะไร หรือมีสถานภาพเช่นไร เธอเหล่านั้นก็สามารถสร้างตนให้เจริญรุ่งเรือง และดำรงชีวิตอยู่ได้ ไม่เฉพาะการช่วยเหลือตนเองเท่านั้น แต่หลวงวิจิตรวาทการได้สร้างให้ตัวละครฝ่ายหญิงมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจถึงขั้นเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ด้วย

5.1.3 บทบาททางด้านสังคม

บทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ มีบทบาทในสังคมหลายประการ จากการที่ตัวละครฝ่ายหญิงเริ่มมองเห็นสภาพของตนเองว่ามีใช้ฝึกปลาที่ใครจะซื้อขาย หรือบุคคลใดจะบังคับข่มขู่เล่นตามชอบใจมิได้ ตัวละครฝ่ายหญิงหลายตัวพยายามเรียกร้องสิทธิที่เธอควรได้รับจากสังคม คือ ความเท่าเทียมกับผู้ชาย ตัวละครฝ่ายหญิงเหล่านี้มีความคิดว่า สิ่งใดที่ผู้ชายทำได้ ผู้

หญิงก็น่าจะทำได้เช่นกัน นอกจากนี้เขาได้สร้างให้ตัวละครฝ่ายหญิงมีบทบาทสำคัญในการช่วยลดปัญหาและบ่าเพ็ญประโยชน์แก่สังคม เช่น การช่วยผู้บริสุทธิ์ให้รอดพ้นจากการหลอกลวงของผู้ทุจริต การสืบหาฆาตกร และผู้โจรกรรมผู้เป็นภัยสังคม การจับกุมผู้ทุจริตส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ การช่วยเหลือเด็กตามสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า การสละทรัพย์สินเพื่อคนยากจน การให้ความยุติธรรมแก่ผู้บริสุทธิ์ อีกทั้งตัวละครฝ่ายหญิงแม้จะตกอับ หรือยากไร้เพียงไร เธอเหล่านั้นก็มีได้ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม กลับพยายามต่อสู้ชีวิต ด้วยการประกอบอาชีพสุจริต โดยเฉพาะการใช้ความสามารถเฉพาะตัว เช่น การร้องเพลง การแสดงละคร จนมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก การค้าขายจนร่ำรวยถึงขั้นมหาเศรษฐี หรือเศรษฐีนี้ การดำเนินธุรกิจในระดับหัวหน้างาน จนประสบความสำเร็จในระดับประเทศ รวมทั้งการเป็นนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงในสังคม หรือแม้กระทั่งการเป็นเจ้าของหญิงที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิถีความเป็นไปในชีวิตของประชาชนในเมืองนั้นๆ เป็นต้น ลักษณะเหล่านี้นำไปสู่บทบาทบุคคลสำคัญในสังคมของตัวละครฝ่ายหญิง ดังตัวอย่าง ต่อไปนี้

พิมพ์ ในเรื่อง มนต์เรียกผี พิมพ์เป็นผู้หญิงในสังคมชั้นสูง บุคคลทั่วไปรู้จักเธอในฐานะผู้มีความรู้ความสามารถ ในการดำเนินธุรกิจกับชาวต่างประเทศ พิมพ์รู้จักวางตัวและเข้าสังคมจนเป็นที่ยอมรับนับถือกันทั่วไป

น้อย ในเรื่อง พลีชีพเพื่อชู้ น้อยเป็นเศรษฐินีที่รู้จักกันทั่วไปในวงสังคม เธอเป็นตัวอย่างของการสร้างตน ซึ่งบุคคลทั่วไปให้ความสนใจ และมุ่งหวังนำเธอเป็นแบบอย่างในการสร้างชีวิต

ผกากรอง ในเรื่อง เพลงเก่ากรรมเก่า ผกากรองเป็นหญิงไทยคนแรกที่ได้สร้างชื่อเสียงของไทยในทางคีตศิลป์ เธอร้องเพลงได้ทั้งเพลงสมัยใหม่และเพลงโอเปร่า ผกากรองเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในทุกๆประเทศ กล่าวคือ เธอมีชื่อเสียงในการร้องเพลงโด่งดังไปทั่วโลก

พจนทรัพย์ ในเรื่อง เมื่อข้าพเจ้าหนีเมีย พจนทรัพย์ เป็นผู้บริหารที่มีความสามารถเป็นที่ยอมรับทั่วไปในสังคม เธอเป็นผู้ผลักดันให้บริษัทของเธอประสบความสำเร็จในฐานะบริษัทที่ได้รับผลกำไรสูงสุดในรอบปี เมื่อมีการสำรวจจากองค์การค่าภายในประเทศ

ผุสณี ในเรื่อง มรสุมแห่งชีวิต ผุสณี เป็นหญิงไทยซึ่งชาวต่างชาติรู้จักและยอมรับความสามารถของเธอ กล่าวคือ ผุสณีทำให้ชาวต่างชาติเลิกดูถูก ดูหมิ่นชาวตะวันออก เนื่องจากความสามารถในการเดินร่าของเธอ ผุสณีเดินร่าตามแบบชาวตะวันตก เธอสามารถเดินร่าได้สวยงามตลอดจนรู้จักตัดแปลงท่าเดินให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพของเธอ ชาวตะวันตกที่ได้พบเห็นพากันเลื่องลือและชื่นชมในตัวผุสณี นอกจากนี้ผุสณียังช่วยเรียกรายเงิน จากบุคคลที่ไปในงานบอลล์คืนหนึ่ง เพื่อนำเงินไปช่วยเด็กกำพร้า สิ่งละอันพันระล้นน้อยจากผู้ร่วมงาน เธอขอให้เขาบริจาค แล้วนำมากองรวมกันไว้ เธอคิดประมวลสิ่งของเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็น น้าอบ ตุ๊กตา ผ้าเช็ดหน้า เครื่องแต่งหน้า กระเป๋าถือ รวมทั้งสร้อยคอทองคำซึ่งเป็นของส่วนตัวของเธอ เธอได้เริ่มต้นการประมวลขาย โดยประมวลขายสิ่งของที่มีอยู่ที่ละชิ้น ผู้ที่อยู่ในงานนั้นให้ความสนใจ ให้ความร่วมมือในการประมวลสิ่งของเหล่านั้น ทำให้ผุสณีสามารถหาเงินเพื่อนำไปช่วยเหลือเด็กกำพร้าได้เป็นจำนวนมาก เกินกว่าที่เธอ และผู้ร่วมจัดงานคิดเอาไว้ จึงถือว่าผุสณีสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างน่าภูมิใจ

จำเรียง ในเรื่อง ลกทาสในเรือนเบี้ย จำเรียงไม่ยอมให้ลูกของเธอเป็นทาส เพื่อต่อสู้ทุกวิถีทางเพื่อให้ลูกเป็นสามัญชน การต่อต้านการเป็นทาสของจำเรียงนี้ ถือเป็นทางหนึ่งของการเรียกร้องสิทธิ หรือความเท่าเทียมกันของความเป็นมนุษย์

ดวงเดือน ในเรื่อง เมื่อไทยเป็นทาส ดวงเดือนเป็นผู้นำพวกทาสและไพร่ในหมู่บ้านของเธอให้รู้จักคิด อีกทั้งลุกขึ้นมาต่อต้านความไม่เท่าเทียมกันใน

สังคม เนื่องจากดวงเดือนมีความคิดว่า มนุษย์ทุกคนควรมีสิทธิ หรือความเท่าเทียมกัน

สมร ในเรื่อง สมร สมรมีความคิดว่า คนทั้งโลกตีราคาผู้หญิงต่ำเกินไป ผู้หญิงไม่ผิดกับวัตถุอันหนึ่ง ซึ่งจะซื้อขายโอนกรรมสิทธิ์เปลี่ยนมือกันไปอย่างไรก็ได้ ตามใจชอบ สมรเกิดมามีวิญญานสำหรับตัว มีหัวใจสำหรับคิด มีความรู้สึกสำหรับเลี้ยงชีพ สมรจะไม่ยอมทำตัวให้เป็นผักตบชวาที่ลอยชั้นล่องตามน้ำ สมรอยากมีสิทธิที่จะทำตามความประสงค์ และอยากได้สิ่งที่ตนปรารถนาบ้าง ความรักของสมรย่อมมีค่ามากกว่าวัตถุอันหนึ่ง สมรจะต้องมีสิทธิ์เลือกให้แก่คนที่สมรต้องการให้ ไม่ใช่ใครคนหนึ่งที่มีงมมาถึง ก็ควักเงินออกจากกระเป๋าซื้อเอาไปตามชอบใจ ดังนั้นเธอจึงต่อต้านการถูกบังคับให้แต่งงานกับชายที่เธอไม่รัก ซึ่งนับว่าสมรมีส่วนในการเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรมของผู้หญิง เกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกอะไรก็ตามได้ ตามความพอใจของตนเอง

อัญชลี ในเรื่อง กุหลาบเมาะล่าเลิง อัญชลีตีราคาตนเองเป็นของมีค่า และไม่ยอมเป็นผักปลาให้ใครซื้อขาย หรือเป็นเครื่องใช้ของใคร สมรเข้าใจดีว่า ความบริสุทธิ์เป็นสิ่งสำคัญ เป็นสิ่งประเสริฐ อยากที่จะหาได้ ถึงจะเอาทรัพย์สินเงินทองทั้งหลายในพิภพนี้มาแลกซื้อ ก็คงไม่ได้ราคาสมกัน ของสิ่งเดียวที่มีราคาเท่าเทียมพอจะใช้ซื้อ และแลกเปลี่ยนกับความบริสุทธิ์ได้ ก็คือ ความรัก เพราะเหตุนี้เอง อัญชลีจึงยอมสละความบริสุทธิ์ให้แก่ความรัก เธอไม่ยอมแลกเปลี่ยนกับทรัพย์สินเงินทอง แสดงให้เห็นว่าอัญชลีเป็นผู้หญิงที่ต่อต้านความไม่เท่าเทียมในการตัดสินใจเลือกคู่ครองของผู้หญิง เช่นเดียวกับสมร

ตาบทิพย์ ในเรื่อง บุษารัก ตาบทิพย์ช่วยเหลือคนยากจนให้ได้รับความยุติธรรม เธอมิได้เห็นแก่ยศฐาบรรดาศักดิ์ หรืออำนาจของบุคคลใด นอกจากนั้นตาบทิพย์ยังได้สละทรัพย์สินส่วนตัว เพื่อเจ้าจนคนยากจนให้พอมีรายได้ประทังชีวิต โดยเธอมิได้หวังสิ่งของแลกเปลี่ยนแต่อย่างใด

อนงค์ ในเรื่อง แฟนหัวใจ อนงค์มีชื่อเสียงในระดับโลก เธอเป็นนักแสดงละครที่ผู้ชมชื่นชอบ และให้การยอมรับอย่างสูง ไม่ว่าจะอนงค์เดินทางไปแสดงที่ไหนผู้ชมจะปรบมือให้เกียรติและเลื่องลือถึงความสามารถของเธอทั่วไป

เบญจมาศ ในเรื่อง นางเอกของข้าพเจ้า เบญจมาศประสบความสำเร็จทางด้านการละครเช่นเดียวกับอนงค์ เธอเป็นนักแสดงที่มีชื่อเสียงในประเทศไทย ไม่ว่าจะเธอจะเดินทางไปแสดงละครที่ใด ผู้ชมจะให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นผาติง

จามรี ในเรื่อง เจ้าแม่จามรี จามรีเป็นผู้หญิงที่ไม่เห็นแก่อำนาจราชศักดิ์ เธอสละตำแหน่งเจ้าแม่แห่งเมืองลับแล เพื่อแลกกับอิสรภาพ จามรีจึงเป็นตัวอย่างของผู้หญิงที่ต้องการสิทธิ เสรีภาพ ในการปกครองตนเอง

สุดาดวง ในเรื่อง ดอกฟ้าจำปาศักดิ์ สุดาดวงเป็นเจ้าหญิงที่มีบทบาทในการกำหนดวิถีความเป็นไปในชีวิตของชาวเมือง ทำให้ชาวเมืองอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข

จุฑามาศ ในเรื่อง พานทองรองเลือด จุฑามาศเป็นราชินีที่มีความสามารถในการปกครองบ้านเมือง เธอช่วยให้ชีวิตชาวเมืองดำเนินไปอย่างร่มเย็นเป็นสุข เนื่องจากจุฑามาศมีความจริงใจ ใส่ใจต่อทุกข์สุขของประชาชนและให้ความยุติธรรมต่อชาวเมืองในทุกๆเรื่อง

เฟื่องฟ้า ในเรื่อง บัลลังก์เชียงรุ่ง เฟื่องฟ้าเป็นเจ้าหญิงที่เป็นผู้นำในสังคม เธอสามารถกำหนดวิถีความเป็นไปในชีวิตของชาวเมือง เฟื่องฟ้ามีความรัก และห่วงใยชาวเมือง เธอจึงสามารถให้ความร่มเย็นเป็นสุขแก่ชาวเมืองได้อย่างน่าเลื่อมใส

มิยาวดี ในเรื่อง ปากฟ้าสาละวิน มิยาวดีมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิถีความเป็นไปในชีวิตของชาวเมือง เช่นเดียวกับเจ้าหญิงในเรื่องอื่นๆ มิยาวดีมีความรักและความห่วงใยในชาวเมืองของเธออย่างนัก

นางเยาว์ ในเรื่อง คู่เก่าเมียรัก นางเยาว์เพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์จนมีฐานะร่ำรวยเป็นที่ยอมรับ และ นับถือทั่วไปในสังคม

นางลักษณ์ ในเรื่อง คืนสวรรค์วันสวาท เธอค้าขายจนมีมรดกตกทอดแก่ลูก ทำให้ลูกของเธอกลายเป็นมหาเศรษฐีตั้งแต่วัยเยาว์ บุคคลทั่วไปในสังคมให้เกียรติและยกย่องนางลักษณ์ในฐานะมหาเศรษฐีคนหนึ่งของเมืองไทย

บทบาททางด้านสังคมของตัวละครฝ่ายหญิง ในนวนิยาย และเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ เป็นบทบาทที่ค่อนข้างใหม่ในสังคมสมัยนั้น ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมกันกับผู้ชาย การปกป้องผู้บริโภค การช่วยเหลือผู้ยากไร้ ตลอดจนการสร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศชาติ หลวงวิจิตรวาทการได้ใช้ทั้งตัวละครที่มีบทบาทเป็นเจ้าหญิงและตัวละครซึ่งเป็นชาวบ้านธรรมดา ให้ลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคม การใช้ตัวละครซึ่งเป็นเจ้าหญิงนั้นเป็นบทบาทที่มีมาแล้วในอดีต เช่น เรื่องของวีรสตรีที่ต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคม แต่การใช้ชาวบ้านธรรมดา ให้แสดงบทบาทดังกล่าวเป็นบทบาทใหม่ทางด้านสังคมของผู้หญิงไทยในสมัยนั้น

5.1.4 บทบาททางด้านการเมืองการทหาร

ตัวละครฝ่ายหญิงในนวนิยาย และเรื่องสั้น ของหลวงวิจิตรวาทการ ได้ทำประโยชน์เพื่อประเทศชาติ ไม่ว่าจะตัวละครฝ่ายหญิงเหล่านั้นจะอยู่ในฐานะเจ้าหญิงหรือชาวบ้านธรรมดา เธอก็พร้อมที่จะสละชีวิตเพื่อชาติบ้านเมือง เช่น การแอบส่งข่าวการเคลื่อนไหวของข้าศึกแก่ไทย ซึ่งเป็นการเสี่ยงชีวิตอย่างมาก การ

ร่วมรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับสามี การส่งเสริมอาหารให้แก่กองทัพไทย การรวมกำลังทหารและพลเรือนเพื่อต่อสู้กับข้าศึก หรือผู้ทรยศต่อชาติ การควบคุมกำลังทหาร ความสามารถทำให้ชาวเมืองยอมรับความสามารถและอำนาจของเธอ ดังจะยกตัวอย่าง ต่อไปนี้

อุณเรื่อน ในเรื่อง เพชรพระนารายณ์ อุณเรื่อนมีความรัก และห่วงใยประเทศชาติ เมื่อเกิดภัยสงคราม เธอคอยเป็นกองหลังคอยส่งเสริมอาหารให้แก่กองหน้า อีกทั้งเมื่อถึงเวลาคับขันเธอเข้าร่วมรบกับผู้ชาย เพื่อป้องกันประเทศชาติ และเธอยอมเสียชีวิตในสนามรบ เช่นเดียวกับชาวบ้านบางระจันที่เอาเลือดทาแผ่นดิน ไม่ว่าจะเป็นหญิง หรือชายต่างออกรบร่วมกัน คว่าอาวุธสุดแต่จะหาได้ ไม่ว่าจะเป็นชวาน หรือแม้แต่ก่อนไม้ อุณเรื่อนมีดาบอยู่เล่มหนึ่ง เธอรบเพื่อป้องกันประเทศชาติที่เธอรัก

พรพิไลย ในเรื่อง ครุฑดำ พรพิไลย คือ ดวงวิญญาณที่คอยห่วงใยประเทศชาติ แม้พรพิไลยจะสิ้นชีวิตไปแล้ว แต่เธอยังคงวนเวียนตามบอกข่าวการเคลื่อนไหวของข้าศึกแก่ไทยจนสงครามจบสิ้นลง

ทองเครือ ในเรื่อง เพื่อมาตุภูมิ ทองเครือกล้าเสี่ยงชีวิตเพื่อลอบนำข่าวของทางเขมรข้าศึกของไทย มาแจ้งแก่ไทย เพราะความที่เธอรัก และห่วงใยประเทศชาติยิ่งกว่าชีวิตของเธอเอง

สุดาตวง ในเรื่อง ดอกฟ้าจำปาศักดิ์ สุดาตวงไม่ยอมทิ้งเมืองของเธอไปที่อื่น แม้จะอยู่ในสถานการณ์คับขัน เธอรวมกำลังทหาร และพลเรือนเข้าต่อสู้กับข้าศึก เธอสามารถควบคุมกองกำลังเหล่านั้น ให้ทำตามคำสั่งการของเธอได้ เป็นผลสำเร็จ สุดาตวงเป็นผู้นำทางการเมือง ที่สามารถเข้าถึงประชาชน จาก

ความซื่อสัตย์ และความจริงใจที่เธอมีต่อประชาชน ทำให้เธอยอมรับการเป็นผู้นำของเธอ

จุฑามาศ ในเรื่อง พานทองรองเลือด จุฑามาศมีบทบาทเช่นเดียวกับสวดาวง กล่าวคือ เธอสามารถควบคุมกำลังทหารและพลเรือน เพื่อป้องกันบ้านเมืองของเธอ เธอกล้าที่จะพูดความจริงกับประชาชนของเธอในทุกเรื่อง ทำให้ประชาชนชื่นชมในตัวเธอ จุฑามาศได้ออกกฎให้คนที่เธอปกครองมีแต่ผู้หญิงปกครอง และเธอสามารถปกครองอาณาเขตพุทธบูชา ให้ประชาชนอยู่ร่วมกันได้อย่างร่มเย็นเป็นสุข

เฟื่องฟ้า ในเรื่อง บัลลังก์เชียงรุ่ง เฟื่องฟ้ามีลักษณะของผู้นำประเทศ เธอใช้ความฉลาด และความสามารถในการปกครองอาณาจักรเชียงรุ่งทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข และต่างก็ยอมรับในความสามารถของเธอ

มียาวดี ในเรื่อง ฟากฟ้าสาละวิน มียาวดีเป็นผู้นำทางการเมืองที่มีจิตวิทยา เธอสามารถปกครองนครของเธอให้ร่มเย็นเป็นสุข เพราะความจริงใจที่เธอมีต่อประชาชน นโยบายหลักในการปกครองของเธอ คือ ความร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนเป็นเป้าหมายสำคัญ

ตาบทิพย์ ในเรื่อง บุษารัก ตาบทิพย์เป็นผู้นำทางการเมืองในการต่อสู้เพื่อความยุติธรรม แม้จะทำให้เธอมีศัตรูมาก แต่ตาบทิพย์ก็มีได้หัวหน้าเกรงต่อภัยนั้น เธอยังคงมุ่งมั่นต่อสู้เพื่อความถูกต้องในสังคม เช่น การสั่งลงโทษผู้กระทำความผิด โดยมิได้เกรงกลัวต่ออำนาจใดๆ

ดวงเดือน ในเรื่อง เมื่อไทยเป็นทาส ดวงเดือนถือเป็นผู้นำทางการเมือง จากการนำพวกไพร่และทาสเข้าต่อสู้กับอำนาจทางการเมืองของผู้ปกครองประเทศที่ไม่มีความยุติธรรม แม้เธอจะทำไม่สำเร็จ แต่ก็ถือว่าดวงเดือนซึ่งเป็นเพียงทาสมีความคิดทางด้านการเมืองการปกครอง

เท่าที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า หลวงวิจิตรวาทการได้สร้างบทบาททางด้านการเมืองและการทหาร โดยให้ตัวละครฝ่ายหญิงแสดงบทบาทของผู้นำทางการเมือง รวมทั้งการทหารได้เป็นที่ยอมรับในกลุ่มชนนั้นๆ ซึ่งตัวละครเหล่านั้นได้แสดงบทบาทของผู้นำได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งตัวละครฝ่ายหญิงส่วนใหญ่ยังกล้าที่จะสละชีวิตเพื่อชาติอีกด้วย

บทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ เป็นบทบาทที่กำหนดจากบทบาทตามธรรมชาติ และบทบาทตามสภาพแวดล้อมของผู้หญิง ซึ่งเป็นบทบาทผู้หญิงพิเศษ กล่าวคือ ตัวละครฝ่ายหญิงของหลวงวิจิตรวาทการไม่เพียงแต่เป็นลูกที่เชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา เป็นภรรยาที่ปรนนิบัติ และจงรักภักดีต่อสามี หรือเป็นมารดาที่มุ่งอบรมเลี้ยงดูลูกเท่านั้น แต่เขาได้พัฒนาบทบาทตามธรรมชาติเหล่านั้นให้มีคุณภาพมากขึ้น ตัวละครฝ่ายหญิงไม่ว่าจะเป็นลูก ภรรยา หรือมารดา มีบทบาทของผู้นำในครอบครัว มีอำนาจในการตัดสินใจภายในบ้านได้อย่างเต็มที่ มีสิทธิ์ที่จะกระทำการใดๆ ได้ตามความเหมาะสมรวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ตามชอบธรรม

นอกจากนี้บทบาทผู้หญิงในฐานะแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง แม่สามีกับลูกสะใภ้ รวมทั้งพี่สะใภ้กับน้องสามีได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ ความขัดแย้งต่อกันกลับกลายเป็นความรักใคร่ เอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งน่าจะเป็นเพราะ หลวงวิจิตรวาทการมีเจตนาในการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของสังคมไทย และเพื่อให้ผู้หญิงมีโอกาสดำเนินบทบาทอื่นในสังคม ผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้น ของหลวงวิจิตรวาทการยังมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจในระดับมหาเศรษฐี หรือเศรษฐีนี้ จากการสร้างตนด้วยน้ำพักน้ำแรง และสติปัญญาจนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในสังคมไทย และมีชื่อเสียงไปทั่วโลก จากความสามารถเฉพาะตัวของเธอ รวมทั้งมีบทบาทในฐานะผู้นำทางการเมืองและการทหาร ซึ่งมาจากตัวละครฝ่ายหญิง ที่มาจากชาวบ้านธรรมดาในนวนิยายและเรื่องสั้นหลายเรื่อง แต่บางเรื่องยังคงเป็นเจ้าหญิงผู้สูงศักดิ์ ซึ่งเคยมีมาแล้วในอดีต แต่บทบาทผู้หญิงในนวนิยาย และเรื่องสั้นส่วนใหญ่ของเขา จะเป็นบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในหลายๆด้าน อันมีผลให้นวนิยายและเรื่องสั้น ของหลวงวิจิตรวาทการมีลักษณะน่าสนใจแก่การศึกษาค้นคว้า

5.2 ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงแสดงบทบาททางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหาร

หลวงวิจิตรวาทการได้สร้างให้ ตัวละครฝ่ายหญิงส่วนใหญ่ ในนวนิยายและเรื่องสั้นของเขา มีบทบาทแปลกใหม่ออกไปจากบทบาทที่สังคมกำหนด การที่ตัวละครฝ่ายหญิงจะมีบทบาทเหล่านั้นได้ หลวงวิจิตรวาทการจะต้องเขียนทุกอย่างให้สมจริง ดังนั้นในเนื้อเรื่องของนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการยังได้พิสูจน์อีกด้วยว่า เพื่อทำหน้าที่ หรือบทบาทต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นบทบาททางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหาร ตัวละครฝ่ายหญิงต้องมีอะไรบางอย่างเป็นองค์ประกอบ หรือเป็นปัจจัยสำคัญ ดังจะยกตัวอย่าง ต่อไปนี้

ผกากรอง ในเรื่อง เพลงเก่ากรรมเก่า ความจำเป็นทางครอบครัวผลักดันให้ผกากรอง ต้องไปมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งนำไปสู่บทบาททางด้านสังคม กล่าวคือ ผกากรองได้เป็นหญิงไทยคนแรกที่ได้สร้างชื่อเสียงของไทย ในทางคีตศิลป์ สิ่งที่ทำให้ผกากรองประสบความสำเร็จในการร้องเพลง เนื่องจาก เสี่ยงธรรมชาติของผกากรองไพเราะจนผกากรองไม่ยอมให้ใครเอาเครื่องขยายเสียงมาทำให้ผิดเพี้ยนเปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้ในโรงละครใหญ่ๆ เช่นที่ โตเกียวยบรจคนได้ประมาณสามพันถึงสี่พันคน เธอยังไม่ยอมใช้เครื่องขยายเสียง เรื่องนี้เป็นเรื่องหนึ่งสร้างความปลอดภัยและเลื่องลือกันทั่วไป มีส่วนให้เธอมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก นอกจากนี้ผกากรองยังมีพรสวรรค์ ในการเรียนรู้ท่วงทำนองเพลงได้อย่างรวดเร็ว เริ่มต้นจากการที่มีผู้ชายคนหนึ่ง เป็นนักแต่งเพลง เล่นไวโอลิน ชายผู้นี้ชื่อเชิดศิลป์ เขามีบ้านอยู่ติดกับบ้านของผกากรอง เชิดศิลป์ เป็นคนมีหุ้มตาอย่างนักศิลปะแท้ เขาได้เห็นผกากรองตั้งแต่อายุ 16 ปี และทายว่าเด็กคนนี้ถ้าได้รับความช่วยเหลือในทางที่ถูกแล้ว จะรุ่งโรจน์ในทางศิลปะอย่างแน่นอนเชิดศิลป์แลเห็นนิสัย และแววศิลปะในตัวผกากรองอย่างมาก เขาพยายามทอดสนิทเป็นมิตรกับบิดาของเธอซึ่งเป็นคนหัวสมัยใหม่ เขาเรียนสอนโน้ตสากลสอนการร้องเพลงสากลให้แก่ผกากรอง โดยไม่คิดราคาค่าจ้างแต่อย่างใด เขาเริ่มสอนตั้ง

แต่ โด เร มี ฟา ซึ่งผกากรองสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็ว เขารู้วิธีฝึกเสียง และ
 หนดให้ผกากรองร้องเพลง ได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาสากล เธอหัดร้องเพลงอุปรา
 กรได้ดีเยี่ยม และแม้ผกากรองจะร้องเพลงได้ดีแล้ว แต่ผกากรองยังคงขยันฝึกซ้อม
 อย่างสม่ำเสมอ ผกากรองไม่เพียงแต่เสียงไพเราะและร้องเพลงได้ดีมากเท่านั้น
 เธอยังมีรูปร่างอีกด้วย

ครั้นเมื่อผกากรองตกอับต้องเป็นผู้หาเลี้ยงบิดาผู้สูงวัย และติดคุก เนื่อง
 จากการเผาบ้านตนเองเพื่อต้องการเงินประกัน อีกทั้งหาเลี้ยงสามีผู้ป่วย เป็นวัณโรค
 ผกากรองหางานทำ เธออ่านหนังสือพิมพ์ซึ่งลงข่าวเกี่ยวกับคณะอุปรากร ประเทศ
 สิงคโปร์รับสมัครนักร้องเพลงโอเปร่า เงินเดือน 300 เหรียญขึ้นไป เธอสนใจไป
 สมัคร และประสบโชค ได้ทำงานกับคณะอุปรากร สิงคโปร์ เธอกลายเป็นดาวรุ่ง
 ดวงเด่น เดินทางร้องเพลงไปรอบโลกทุกครั้งที่มีการแสดงผกากรองจะร้องเพลง
 แบบทุ่มเททั้งชีวิต และจิตใจ อีกทั้งในยามว่างผกากรองพยายามฝึกฝน เรียนเปียโน
 เพิ่มเติมอย่างขะมักเขม้น เธอมีชื่อเสียงก้องโลกในนามของโรสลาเรน หรือใน
 ไทยเรียกว่า กุหลาบราชินี

ขุนทรัพย์ ในเรื่อง เมื่อข้าพเจ้าหนีเมีย เนื่องจากขุนทรัพย์ได้รับ
 มรดกตกทอดจากบิดาให้เป็นเจ้าของบริษัทการค้าต่อจากเขา ขุนทรัพย์จึงได้ดำเนิน
 การบริหารกิจการในบริษัทการค้าแห่งนั้น เนื่องจากเธอเป็นผู้ใหญ่เกินอายุ เป็นสาว
 สวยรูปร่างสะอิดสะเอง บุคลิกดี แต่งกายทันสมัย ความคิดความเห็นเป็นสมัยใหม่
 ทุกอย่าง เธอยังมีลักษณะเฉพาะตัว คือความกล้าได้กล้าเสีย มีน้ำใจกว้างขวาง
 และมีอำนาจในตนเอง เป็นที่เกรงขามของผู้คบค้าสมาคม ขุนทรัพย์บริหารก
 ิจการบริษัทจนมีกิจการการค้าใหญ่โตมาก เนื่องจากบุคลิกลักษณะของเธอ ประกอบกับ
 วิธีการบริหารงานของเธอ ที่รู้จักเลือกใช้บุคลากร ได้ตรงกับความรู้ความสามารถ
 ของเขา อีกทั้งการให้กำลังใจแก่ลูกน้อง คือการพิจารณาความดีความชอบ เช่นการ
 เลื่อนตำแหน่ง การเพิ่มเงินเดือน และให้เงินพิเศษตามความสามารถของบุคคล
 นอกจากนี้ขุนทรัพย์ยังได้วางนโยบายการบริหารอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีหัวหน้าฝ่าย

ต่างๆรับผิดชอบงาน และประสานงานกับเธอ องค์ประกอบต่างๆเหล่านี้ทำให้กิจการบริษัทของพูนทรัพย์ดำเนินต่อไปอย่างก้าวหน้า จนได้เป็นบริษัทที่ทำกำไรได้มากที่สุดในรอบปีจากการสำรวจขององค์การทางด้านการค้าแห่งหนึ่ง

ไพเราะ ในเรื่อง คืนร้างคืนรัก ไพเราะร้างกับสามี เธอต้องการเอาชนะสามีด้วยการหางานทำ ทักษะของไพเราะได้กลายเป็นความมานะพยายามในการชวนชวายทำงาน ไพเราะเป็นลูกจ้างในบริษัทเล็กๆแห่งหนึ่ง เธอตั้งใจทำงานจนเป็นที่ยอมรับของนายจ้าง เงินเดือนที่เธอได้สามารถเลี้ยงตนและลูก อีกทั้งมีเงินเหลือพอที่จะเก็บหอมรอมริบไว้ไถ่ถอนเอาบ้านที่จำนองไว้กลับคืนมาได้ นอกจากเงินที่ไพเราะหาได้จากการประกอบอาชีพโดยตรง เธอยังได้ศึกษาวิธีที่จะวิ่งขู่วิ่งขายหากำไรเป็นของตนเอง เช่น การออกเงินกู้คิดดอกเบี้ยแก่ผู้มากู้ยืมเงิน เป็นต้น การทำงานอย่างหนักเอาเบาสู้ ทำให้ไพเราะสามารถพึ่งตนเอง และเลี้ยงดูลูกให้ได้อย่างสุขสบาย มีแก้วแหวนเงินทอง ของแต่งกายใหม่ๆให้แก่ลูก ซึ่งแต่ก่อนนี้ไม่เคยมี นับว่าเธอประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน และต่อมาสามี

๗๕ ..ลับมาง้อขอคืนดีกับเธอ

อนงค์ ในเรื่อง แฟนหัวใจ อนงค์ต้องหย่าร้างกับสามี เนื่องจากสามีดูถูกศิลปะว่าต่ำต้อย แต่เธอรักศิลปะเป็นชีวิตจิตใจ อนงค์ตัดสินใจหย่ากับเขาด้วยเหตุนี้ เธอหางานทำ เพื่อเลี้ยงดูตนเอง อนงค์เป็นนักศิลปะ เธอเคยเล่าเรียนในสถานศึกษา มีวิชาเอก คือวิชานาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ เมื่อสำเร็จการศึกษาหรือแม้ในระหว่างที่ยังศึกษา เธอได้เป็นตัวแทนนักเรียนออกแสดงละครของโรงเรียนหลายครั้ง ความงามในรูปทรง ความไพเราะของเสียง ความสามารถในการร้องเซิ้งร้องเซิ้งรำ และในการเล่นดนตรีหลายอย่าง ทำให้เธออยู่ในความสนใจของมหาชน เธอมี "แฟน" มากหลาย ตั้งแต่อายุ 15 - 16 ปี เธอเป็นดาราดวงเด่นในเวทีของโรงเรียนและในสถานที่ราชการ ซึ่งโรงเรียนมีหน้าที่ต้องส่งการแสดงไปช่วยในงานหลวงเสมอ ชื่อเสียงของอนงค์เด่นในวงสังคมมาตั้งแต่วัยสาว และไม่ว่าเธอจะไปแสดง ณ ที่ใด พอเอ่ยถึงชื่ออนงค์ ก็มีเสียงปรบมือสนั่นหวั่นไหว

อนงค์มีความรักและภูมิใจในงานศิลปะ เธอเชื่อว่างานศิลปะเป็นงานที่มีเกียรติเสมอ เธอเชื่อว่าการละครเป็นกำเนิดของเธอ เธอไม่ละทิ้งงานละคร และพยายามรักษาชื่อเสียงมิให้มีมลทินใฝ่ฟ้าในเรื่องความประพฤติ อนงค์เป็นนักศิลปะที่ได้รับความนิยมและความชื่นชม ทุกครั้งที่เธอแสดงจะมีคนดูแน่นอัดทุกรอบทุกคราว เธอต้องขอให้ศิลปินรุ่นน้อง 2 คน ทำหน้าที่เลขานุการคอยตอบจดหมายของแฟนละคร ความสามารถทางการละครที่เธอมีพรสวรรค์ และได้ฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ทำให้เธอประสบความสำเร็จอย่างสูง ในอาชีพการแสดงละคร ซึ่งต่อมาสามีของเธอต้องยอมแพ้อีกเธอและยอมรับในคุณค่าของศิลปะ เพราะสิ่งที่แสดงความรักและชื่นชม ในงานศิลปะของอนงค์

มูลนิธิ ในเรื่อง มรสุมแห่งชีวิต ผู้สืบทอดเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว เนื่องจากบิดาของเธอค้าขายขาดทุน และท้อแท้แก่ชีวิต สามีของเธอป่วยหนัก นอกจากนี้เธอยังต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูน้องๆ ของตน น้องสามีอีกหลายคน ผู้สืบทอดมีความคิดที่จะออกหางานทำ โดยยื่นใบสมัครงานในห้างร้านของต่างประเทศ เธอสามารถหาเงินเดือนได้ไม่ต่ำกว่า 200 บาท ซึ่งเป็นเงินเดือนในระดับสูง สิ่งที่เป็นแรงผลักดันให้เธอคิดแสวงหางานทำ คือ การเรียนของพวกน้องๆ ที่เป็นกำลังใจให้เธอยอมเสียสละความเหนื่อยยากต่างๆ เนื่องจากน้องๆ ทุกคนทั้งน้องตัว และน้องสามี เรียนดีและสอบได้คะแนนดีกันทั้งนั้น สิ่งนี้เป็นเครื่องปลอบประโลมใจ ผู้สืบทอดให้ยินดีทนความลำบากต่อไป นอกจากนี้ผู้สืบทอดยังมีเงินสำรองจากเงินที่ราชาต่างประเทศได้ให้เธอด้วยความรัก ทำให้เธอสามารถเลี้ยงดูบุคคลต่างๆ ดังกล่าว ได้อย่างสุขสบาย

ผู้สืบทอดยังมีความสามารถเฉพาะตัวในการดึงดูดความสนใจจากบุคคลอื่น ให้ร่วมทำกิจกรรม หรือร่วมมือในสิ่งที่เธอต้องการ คือ ความฉลาดเข้าใจพูดของเธอ จากการเรียกประมูลราคาสินค้า เพื่อนำเงินไปช่วยเหลือเด็กกำพร้า เธอทำให้ผู้มั่งคั่งต่างๆ ไม่ยอมแพ้กัน ของที่นำมาประมูลจึงขายได้สูงกว่าราคาจริงหลายเท่าตัว ขายได้ทุกชิ้น ไม่ว่าจะอะไร เมื่อขายของหมดก็รวมเงินได้กว่า 2 หมื่นฟรังค์ ผู้

จัดงานปลื้มใจ เพราะไม่นึกฝันว่าจะได้เงินตั้ง 2 หมื่นฟรังก์ เขาเชื่อว่าถ้าผู้สืบ
ไม่มาช่วยเพียงหนึ่งหมื่นบาทก็คงไม่ได้ ผู้สืบยังมีน้ำใจเสียสละ นำสร้อยคอทองคำ
ซึ่งเป็นทรัพย์สินส่วนตัวออกประมูลขาย ยิ่งเรียกร้องความสนใจจากผู้ร่วมงาน ได้อีก
ทวีคูณ เงินที่ได้ทั้งหมดนำไปช่วยเหลือเด็กกำพร้า นับว่า เขามีบทบาทสำคัญใน
การช่วยเหลือสังคมได้ทางหนึ่ง

อุจน์จิตต์ ในเรื่อง โชคหลายชั้น อุจน์จิตต์กำพร้าบิดามารดา เธอจึง
ต้องต่อสู้ชีวิตโดยลำพัง ความ...นทำให้เธอชวนชวายเป็นมาหากิน ตั้งแต่เข้าจคุก
อุจน์จิตต์มีพรพรบในการทำงาน รู้จักเลือกงานที่ตนถนัด และเหมาะสมกับตน อีกทั้ง
มีมนุษยสัมพันธ์ เข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ดี ทำให้เธอประสบความสำเร็จในอาชีพ การ
งานในระดับหนึ่ง กล่าวคือ เธอสามารถสร้างตัวจนมีบ้านเป็นของตนเองและใช้
ชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย

ดวงเดือน ในเรื่อง เมื่อไทยเป็นทาส ปัจจัยที่ทำให้เธอมีบทบาทใน
สังคม เนื่องจากเธอเป็นผู้หญิงที่รู้จักคิด ดวงเดือนมองเห็นความไม่ยุติธรรมในสังคม
และมีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยเธอ และ
พวกพ้องของเธอจะไม่ยอมถูกกดขี่ข่มเหงอีกต่อไป เป็นเหตุให้ดวงเดือนพาพวกทาส
และไพร่หนีเข้าป่า แล้วกลับมาถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
เธอคิดว่า ถ้าพวกในเมืองไม่ออกไปในป่า เธอจะพาพวกทาสและไพร่เข้าไปใน
เมือง เข้าไปอย่างกล้าหาญ ไปที่ศาลาลูกขุนเข้าไปให้ถึงตัวผู้ที่สำคัญที่สุด ซึ่งแม้
เธอจะถูกขัดขวางจากพวกคตโกงในแผ่นดิน แต่ดวงเดือนก็สามารถแสดงความต้องการ
ในการความเท่าเทียมกันของความ เป็นมนุษย์ ในความรู้สึกนึกคิดของเธอ

จุฑามาศ ในเรื่อง พานทองรองเลือด เนื่องจากพระมารดาของเจ้า
หญิงจุฑามาศมีความตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะให้เจ้าหญิงครองราชสมบัติสืบต่อจากพระ
บิดา เธอจึงให้เจ้าหญิงคิดว่าตนเป็นเจ้าชาย ด้วยอำนาจจิตของพระมารดาเป็น
ส่วนหนึ่งที่ทำให้เจ้าหญิงก้าวไปเป็นราชินีในที่สุด แม้ว่าจะมีใช้ในครที่พระมารดามุ่ง

หวัง เนื่องจากเจ้าหญิงได้เปิดเผยความจริงแก่ประชาชนว่าเธอเป็นหญิงมิใช่ชาย จึงไม่มีสิทธิ์ครองราชย์ แต่ต่อมาเจ้าหญิงได้ค้นพบดินแดนสงบเงียบและศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่ง มีผู้คนอาศัยอยู่พอสมควร คือ ดินแดนพุกทบุชา ดินแดนแห่งนั้นชาวผู้ปกครองเมื่อเธอไปถึง ชาวพุกทบุชาได้รู้ความเป็นมาของเธอ ต่างยอมรับเธอเป็นราชินี เจ้าหญิงมีความรัก ความห่วงใยในราษฎรของเธอด้วยใจจริง เธอใช้หลักธรรมในการปกครอง ทำให้ชาวพุกทบุชาอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข

นางเยาว์ ในเรื่อง คู่เก่าเมียรัก นางเยาว์หย่าร้างกับสามี เนื่องจากสามีขาดความรับผิดชอบในครอบครัวเท่าที่ควร เธอเคยมีความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ อีกทั้งเธอมีที่ดินอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย นางเยาว์เดินทางไปยังที่แห่งนั้น เธอเกณฑ์พวกพ้องแถบนั้นมาช่วยหักล้างถางพง และวางแผนการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ตามขั้นตอนว่าควรทำอะไรต่อไป นางเยาว์สามารถสร้างตัวได้ในเวลาผ่านไปเพียง 1-2 ปี ผลผลิตทางการเกษตรรวมทั้งสัตว์ที่เธอเลี้ยงมีความงอกงาม และเจริญเติบโต ทำให้ฐานะของนางเยาว์มั่นคง กลายเป็นเศรษฐินีในจังหวัดนั้น ซึ่งต่อมาสามีของเธอกลับมาจ้อขอคืนดี กับเธอ

ละไม ในเรื่อง ชีวิตคือการต่อสู้ ครอบครัวของละไมเป็นครอบครัวที่ยากจน เธอจึงจำเป็นต้องทำงาน เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของสามี ซึ่งละไมเป็นกำลังสำคัญ ในการช่วยเหลือสามีส่งเสียลูกให้ได้รับการศึกษา โดยการขายเรือค้าขายของทะเล ตามสถานที่ต่างๆ ทำให้ฐานะทางครอบครัวดีขึ้น

สุดาตวง ในเรื่อง คืนสวรรค์วันสวาท สุดาตวงเป็นเจ้าหญิงที่มีความรักชาติเหนือสิ่งอื่นใด เธอจึงมีบทบาทสำคัญ ในการปกครองดูแลทุกข์สุข ของประชาชน เธอคิดว่าเป็นหน้าที่หลักของเธอในการปกป้องชาติบ้านเมืองให้ปลอดภัยจากภัยต่างๆในยามเกิดสงครามเธอจึงต่อสู้อยู่เคียงข้างกับทหารและพลเรือน ในฐานะแม่ทัพสั่งการให้ลูกน้องปฏิบัติตาม ในยามสงบเธอคอยสอดส่องดูแลทุกข์สุขของประชาชน อีกทั้งประชาชนสามารถร้องทุกข์ต่อเธอได้โดยตรงบ้านเมืองจึงสงบสุข

นางลักษณ์ ในเรื่อง คืนสวรรค์วันสวาท นางลักษณ์หย่าร้างกับสามี หลังจากนั้นไม่นาน เธอได้รับมรดกจากบิดา คือ เรื่องค่าเช่า อีกทั้งหุ้นส่วนในบริษัท การค้าต่างๆ นางลักษณ์รู้จักคิดที่จะทำให้กิจการต่างๆ เหล่านี้งอกเงย ไม่ว่าเธอจะเดินทางท่องเที่ยวไปในสถานที่ต่างๆ นอกจากพักผ่อน เธอจะฉวยโอกาสหาช่องทางค้าขายได้ทดลองกิจการหลายอย่าง และบางอย่างก็หาผลประโยชน์ได้คุ้มค่าเดินทาง และค่าที่ในขั้นแรกก็ทำการเบ็ดเตล็ดเล็กๆน้อยๆ แต่ก็แลเห็นช่องทางมากขึ้นทุกที ประกอบกับลักษณะนิสัยของนางลักษณ์ ก็คือ การไม่ไว้วางใจใคร เธอจะระวังทุกฝีก้าว กล้าได้กล้าเสีย ไม่หวาดกลัวต่อสิ่งใดๆ ที่เป็นประโยชน์ในทางประกอบธุรกิจ นางลักษณ์หารายได้เป็นจำนวนมากขึ้นๆ ประกอบแต่กิจที่ชอบถูกต้องตามศีลธรรม และกฎหมาย ในเวลาเพียง 6 เดือนที่นางลักษณ์เดินทางท่องเที่ยว เธอได้พบแหล่งการค้าหากำไรซึ่งเป็นประโยชน์มาก ทำให้ฐานะของนางลักษณ์ดีขึ้นเรื่อยๆ เธอกลายเป็นเศรษฐินีคนหนึ่งของเมืองไทย

ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้นางลักษณ์แสดงบทบาททางเศรษฐกิจ คือ ลูกของเธอ ตัวนางลักษณ์เองนั้นดูเหมือนจะไม่เหลืออะไรที่จะต้องห่วงใย เพราะอายุก็มากแล้ว ความยากลำบากนานาประการในชีวิตก็ได้ประสบมาแล้ว ห่วงใยสิ่งเดียวในโลกที่นางลักษณ์มีอยู่ก็คือลูกน้อยของเธอ ซึ่งเป็นกำลังใจให้เธอประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน และต่อมาไม่นานสามีต้องกลับมาพึ่งเธอ ทำให้นางลักษณ์รู้สึกอนาถใจในโชคชะตาของมนุษย์ คำพระที่ว่าอนิจจังไม่เที่ยงนั้นเป็นความจริงอย่างเหลือเกิน ใครจะคิดบ้างว่าบุรุษคนหนึ่งที่ได้รับการศึกษาอย่างดีวิเศษ ได้ทำการงานอย่างมีหลักฐาน ฝันเพเป็นคณบดี มั่งคั่ง บิดามารดาอยู่ในฐานะเศรษฐีต้องมาสิ้นเนื้อประดาตัว และมาพึ่งเธอผู้หญิงซึ่งเขาเคยดูถูก ดูหมิ่นในเกียรติยศซึ่งแสดงให้เห็นว่ามนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงตนเอง ทั้งทางด้านการพัฒนาให้ดีขึ้น หรือตกต่ำลง

อุณเรื่อน ในเรื่อง กรุงแตก เมื่อประเทศชาติเกิดสงคราม อุณเรื่อนได้แสดงความรักชาติและเสียสละชีวิตเพื่อประเทศชาติ ไม่ว่าสามีของเธอจะ

ไปรบที่ไหน เธอจะติดตามไปด้วย ไปคอยหุงหาอาหารส่งให้ทหาร เป็นกองเสบียง และเมื่อถึงคราวจำเป็นเธอร่วมรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับสามี เธอมีดวงจิตที่เสียมหาญสมกับที่เป็นภรรยาของชายชาตินักรบ เธอพร้อมที่จะต่อสู้สู้อย่างผู้ชายคนหนึ่ง อุ้มเรือนขอมสละชีวิตของตนเพื่อปกป้องแผ่นดินที่เธอรัก

จามรี ในเรื่อง เจ้าแม่จามรี ปัจจัยที่ทำให้เจ้าแม่จามรีคิดเปลี่ยนแปลงบทบาททางสังคมของตน เนื่องจากความเป็นตัวของตัวเอง ความรักอิสระ และความเป็นมนุษย์ ทำให้เธอขอมสละตำแหน่งราชินีแห่งเมืองลับแลเข้ามาดำรงชีวิตในโลกกว้างอย่างอิสระ เป็นเพียงนางสาวจามรี ซึ่งไม่มีผู้ใดรู้จัก เธอคิดว่าอิสรภาพเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิตมนุษย์ แม้เธอจะดำรงตำแหน่งใหญ่โต แต่ขาดอิสรภาพก็ยากที่จะมีความสุขได้

เฟื่องฟ้า ในเรื่อง บัลลังก์เชียงรุ่ง เฟื่องฟ้าเกิดมาเป็นเจ้าหญิงมีหน้าที่ปกครองบ้านเมือง คุณสมบัติเฉพาะตัวของเธอ คือ ความสามารถเข้าถึงประชาชนโดยการรู้จักปราศรัยกับประชาชน ความฉลาดรู้ทันคน แม้มีผู้คิดขงชิงราชบัลลังก์ เจ้าหญิงเฟื่องฟ้าก็สามารถชี้แจงเหตุการณ์ทุกอย่างที่เกิดขึ้นให้ประชาชนเข้าใจ เธอสามารถทำให้ประชาชนรัก อีกทั้งศรัทธาในตัวเธอ โดยที่เธอเห็นว่าประชาชนเป็นเสมือนพี่น้องแท้ๆของเธอ

ประพิมพรรณ ในเรื่อง ห้วงรักเหวลึก ประพิมพรรณต้องต่อสู้กับความยากลำบากในชีวิต เนื่องจากความยากจน ภายหลังที่มารดาซึ่งเป็นผู้นำครอบครัวถึงแก่กรรม ก็ขาดหลักในการทำมาหากิน บิดาของเธอไม่ได้ทำอะไรเป็นล่ำเป็นสัน ฟุ้งเพื่อเคยมีภรรยาหลายคนมาก่อนแต่งงานกับมารดาของประพิมพรรณ เขาเป็นนักการพนันไม่สามารถทั้งสังคมได้ ทำให้ฐานะทางครอบครัวยากจนลงทุกที แต่เขาไม่ยอมแสดงตนว่ายากจนกลับชอบโอ้อวดว่าตนมั่งมี ชอบเล่นกลัวยไม้ ไม้ตะพุด กล้องสูบบุหรี่ ต้นบอน กุหลาบ และนกสีแปลกๆ ราคาแพงๆ ครอบครัวของเธอไม่มีผู้หารายได้ บิดาชายของเก่าชายบ้านจนไม่มีอะไรเหลือ

ประพิมพ์พรรณรู้สึกเดือดร้อน เธอพยายามหางานทำ จังหวัดที่เธออยู่นั้น มีโรงงานอุตสาหกรรมของรัฐบาล เธอไปเป็นเสมียน เนื่องจากประสบปัญหาการหางานทำที่ยากมาก เพราะประพิมพ์พรรณมีการศึกษาดำเธอเรียนไม่จบประโยคมัธยมบริบูรณ์ ในขณะที่เป็นเสมียนอยู่นั้น ประพิมพ์พรรณชวนชววยศึกษาหาความรู้ทางด้านต่างๆด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นวิชากฎหมาย ภาษาต่างประเทศ วิชา การประพันธ์ เป็นต้น จากอาชีพเสมียน เธอย้ายไปทำงานในสำนักงานกฎหมาย มีรายได้มากขึ้นเรื่อยๆ จนสามารถเดินทางไปต่างประเทศ ในช่วงนั้นเธอยึดอาชีพนักประพันธ์ซึ่งสามารถสร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศไทย กลายเป็นบุคคลที่มีผู้นิยมรับนับถือทั่วไปในสังคม

น้อย ในเรื่อง พลีชีพเพื่อชื่อ น้อยต้องต่อสู้กับผู้มีอำนาจเหนือตนซึ่ง เธอได้รับชัยชนะกล่าวคือ ลูกของเธอไม่ต้องตกเป็นทาส จากการที่น้อยให้สามี พาลูกไปซ่อนไว้ในที่อยู่ดีกินดี มีความสุขสบาย แต่เธอยอมรับโทษโดยถูกนายเงิน เมียนตื้อย่ำเจ็บปวดทรมาน โดยไม่ยอมบอกว่าลูกของเธอซ่อนอยู่ที่ใด ซึ่งต่อมาน้อยก็สามารถหลุดพ้นจากการเป็นทาส เนื่องจากมีผู้ช่วยเหลือให้เธอพ้นจากสภาพดังกล่าว หลังจากนั้นน้อยพยายามสร้างตนด้วยการทำไร่ไถนา 5 ปีแห่งงานหนัก 5 ปี แห่งความมั่งคั่ง และความเสื่องมเจียมตัว ทำให้น้อยมีที่นาเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีเพียงไม่ถึงไร่ กลายเป็นที่นา 50 ไร่ และมีเคหสถานเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง ซึ่งออก เกยขึ้น เพราะสติปัญญาความสามารถของเธอ คือ เมื่อน้อยเริ่มมีเงิน เธอนำเงิน นั้นไปซื้อที่นาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เธอจ้างคนงานมาช่วยทำไร่ไถนา เมื่อได้ผลผลิตจำนวนมาก เธอสามารถขายได้กำไรอย่างงาม นอกจากนี้น้อยรู้จักวางแผนในการทำงาน ว่าในฤดูใดควรปลูกพืชประเภทใด คือ การปลูกพืชหมุนเวียนซึ่งช่วยให้อารักขา คุณภาพดินได้เป็นอย่างดี น้อยกลายเป็นเศรษฐีที่คนยกย่องนับถือ อีกทั้งผู้ที่เคย ช่วยเหลือน้อยให้พ้นจากการเป็นทาสกลับต้องมาอาศัยพึ่งพิงน้อย เพราะฐานะของ เขาตกต่ำลง

นางลักษณ์ ในเรื่อง เหล็กกล้าแค้น สามีของนางลักษณ์ถูกกลั่นแกล้งจากพวกมิชฉอาชีพ จึงต้องติดคุกเป็นเวลานาน นางลักษณ์ต้องทำหน้าที่หาเลี้ยงบุคคลในครอบครัว เธอทำทุกอย่างเพื่อลูก มีกำลังใจอยู่เพื่อความสำเร็จของลูก นางลักษณ์เอาอนาคตของลูกน้อยทั้งสองเป็นเครื่องประโลมใจ ให้มีมานะพยายามและอดทนต่อความโหดร้ายของชีวิต เธอค้าขายของชำโดยซื้อได้ทั้งเงินสดและเงินผ่อน นางลักษณ์จะคิดดอกเบี้ยผู้ซื้อของด้วยเงินผ่อน อีกทั้งเมื่อเธอมีเงินพอสมควร เธอออกเงินกู้โดยคิดดอกเบี้ยราคาถูก ทำให้มีผู้มากู้เงินจากเธอมาก วิธีการต่างๆ เหล่านี้ทำให้นางลักษณ์สามารถสร้างฐานะของตนให้ดีขึ้น ในช่วงเวลา 7 ปี เธอสามารถมีทุนรอนเป็นหลักประกันอนาคตของลูก เธอส่งเสียลูกเรียนในระดับสูงของประเทศ

ถนอม ในเรื่อง บุรุษอาชกรรม ถนอมประสบปัญหาเช่นเดียวกับนางลักษณ์ในเรื่อง เหล็กกล้าแค้น ภาวะคือ สามีของเธอต้องติดคุก เพราะถูกกลั่นแกล้งจากพวกมิชฉอาชีพ เธอต้องเขียนเรื่องสั้นหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งสามารถช่วยให้ครอบครัวมีกินมีใช้มาได้ และเธอได้รับชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของกลุ่มบุคคลที่สนใจในการอ่านเรื่องสั้น เขาเหล่านั้นยอมรับฝีมือของเธอ ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ถนอมสามารถเขียนเรื่องสั้นได้ เนื่องจากความรู้ที่เธอได้รับจากมารดา ประสบการณ์ชีวิต รวมทั้งการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ในยามว่างถนอมจะอ่านหนังสือประเภทต่างๆ ซึ่งเธออ่านหนังสือได้แทบทุกประเภท ทำให้เธอมีวัตถุดิบที่จะนำมาเขียน

สมร ในเรื่อง สมร สมรเป็นเลขานุการตั้งแต่เธอสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน เธอมีความรู้หลายด้าน เวลาจัดบันทึกการประชุม เธอเขียนตัวเลข และเธอมีความคล่องตัวในการทำงาน มีผลให้เงินเดือนของเธอเพิ่มขึ้นทวีคูณ หลังจากที่เธอทำงานไปได้เพียง 6 เดือน สมรเป็นผู้หญิงที่เฉลียวฉลาดจะหาผู้หญิงในวัยสาวรุ่นราวคราวเดียวกันมาเทียบเทียมได้โดยยาก เธอมีความคิดลึกซึ้ง ความสังเกตละเอียดลออ ความวินิจัยถูกต้อง และเที่ยงตรง : : เนื่องจากเธอได้รับ

การอบรมสั่งสอนจากบิดามารดาให้มีความคิดที่จะพึ่งตนเอง ไม่ต้องหวังพึ่งผู้ชาย ด้วยเหตุนี้เมื่อเธอสำเร็จการศึกษาแล้ว เธอจึงต้องหางานทำ อีกทั้งต้องดำเนินชีวิตด้วยน้ำพักน้ำแรงของเธอ ในขณะที่เธอเข้ามารับหน้าที่เป็นเลขานุการนี้ อายุของเธอได้ 18 ปี แต่ความรู้และความคิดของเธอเจริญยิ่งกว่าอายุ อีกทั้งสมรรถนะที่จะหาความรู้เพิ่ม เธอสนใจที่จะเป็นนักประพันธ์ จึงฝึกฝนในการอ่านหนังสือ ทั้งถามผู้มีความรู้ความสามารถในด้านนั้น เธอลองแต่งหนังสือขึ้นมาเล่มหนึ่ง แต่เธอมิได้คิดที่จะเผยแพร่แก่สาธารณชน สมหวังให้หนังสือเล่มนั้นเป็นมรดกตกทอดแก่ลูก และเป็นตัวแทนความรู้สึกนึกคิดของเธอ ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ผลักดันให้สมรรถนะประสบความสำเร็จในอาชีพการงานเป็นอย่างดี

ดวงมัลย์ ในเรื่อง ของรักตกตม ปัจจัยแวดล้อมที่ผลักดันให้ดวงมัลย์มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากดวงมัลย์เป็นลูกคนโต ของตระกูลมหาสมบัติ เธอมีน้องชายซึ่งมีอายุห่างกับเธอมาก บิดาของดวงมัลย์มีอายุมากแล้ว และมารดาสิ้นชีวิตไปตั้งแต่ดวงมัลย์ยังเล็ก ดังนั้นกิจการทุกอย่างของบิดาจึงตกอยู่กับดวงมัลย์ให้เป็นผู้รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว ดวงมัลย์มีหน้าที่ดูแลคนงาน และคนครัวภายในคฤหาสน์ซึ่งมีมากกว่า 50 คน เธอสามารถดำเนินการให้กิจการภายในคฤหาสน์เจริญก้าวหน้ามาก ผลผลิตทางการเกษตรจากสวนไร่นาเจริญงอกงาม และคฤหาสน์อยู่ในระเบียบเรียบร้อย ทั้งนี้เนื่องมาจากความเป็นผู้ใหญ่เกินอายุของเธอ การรู้จักวางตนให้คนงานเกรงขาม อีกทั้งเธอเป็นคนมองโลกในแง่ดี เป็นมิตรกับชนทุกชั้น มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นคนช่างสังเกต และรักความยุติธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญช่วยให้กิจการภายในคฤหาสน์เจริญรุ่งเรือง ดวงมัลย์อยู่ในฐานะมหาเศรษฐีของประเทศไทย

พรพิไลย์ ในเรื่อง ครุฑดำ พรพิไลย์เป็นดวงวิญญาณที่มีความห่วงใยในประเทศไทย เธอไม่ยอมไปผุดไปเกิด คอยติดตามสามผู้ช่วยชาติให้พ้นจากภัยพิบัติ

ต่างๆ ดวงวิญญาณของเธอมีความแน่วแน่และแข็งแกร่งที่จะช่วยชาติ ซึ่งเธอสามารถทำประโยชน์ให้ชาติรอดพ้นจากวิกฤตการณ์มาได้

อัญชลี ในเรื่อง กุหลาบเมาะล่าเลิง อัญชลีเป็นผู้หญิงที่มีความคิดเป็นของตนเอง เธอคิดว่าผู้หญิงมิใช่สินค้า หรือผักปลาที่ใครจะมาซื้อขายกันได้ ตามชอบใจ เธอมีความกล้าที่จะตัดสินใจเลือกทางเดินของเธอเอง คุณสมบัติเช่นนี้เป็นปัจจัยให้เธอกล้าขัดคำสั่งของผู้มีอำนาจในแผ่นดิน และดำเนินชีวิตตามที่เธอพอใจ ซึ่งถือเป็นบทบาททางสังคม เป็นการเรียกร้องสิทธิโดยชอบธรรมของความเป็นมนุษย์ที่เธอเห็นว่าผู้หญิงก็ควรได้รับเช่นเดียวกับผู้ชาย

มิยาวดี ในเรื่อง ปากฟ้าสาละวิน มิยาวดีเป็นเจ้าของหญิงมีหน้าที่ในการปกครองบ้านเมือง เธอสามารถกู้ราชบัลลังก์คืนจากผู้คิดกบฏได้สำเร็จ มิยาวดีให้ความรัก ความห่วงใยแก่ประชาชนเหนือสิ่งอื่นใด เธอคอยดูแลทุกข์สุขของประชาชนทำให้ประชาชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

เท่าที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงแสดงบทบาททางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหารนั้น มีทั้งปัจจัยทางสภาพแวดล้อม และปัจจัยเฉพาะตนของตัวละครฝ่ายหญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของเขา กล่าวคือ ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม เนื่องจากความจำเป็นทางครอบครัว เช่น ความยากจน เป็นต้น หรือตัวละครฝ่ายหญิงเหล่านั้นต้องมีหน้าที่รับผิดชอบการงานต่างๆ ภายในบ้าน ในครอบครัว หรือในวัง และปัจจัยเฉพาะตน หรือปัจจัยส่วนตัว ตัวละครฝ่ายหญิงส่วนใหญ่ของหลวงวิจิตรวาทการมีลักษณะเป็นผู้นำ เธอเหล่านั้นสามารถพัฒนาสภาพภาพ และบทบาทของตน ทำให้ช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้ ซึ่งมีข้อน่าสังเกตคือ ตัวละครฝ่ายหญิงส่วนใหญ่จะมีสติ มีปัญญา และมีโชคประกอบกันทำให้ประสบความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการทหาร

5.3 การเชื่อมโยงบทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการ

หลวงวิจิตรวาทการได้สร้างให้ ตัวละครฝ่ายหญิงแสดงบทบาท ทางด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นบทบาทในครอบครัว บทบาททางด้านเศรษฐกิจ บทบาททางด้านสังคม และบทบาททางด้านการเมืองการทหาร การเชื่อมโยงบทบาททางด้านต่างๆของตัวละครฝ่ายหญิงจะช่วยให้ตอบคำถามได้ว่า ในแต่ละบทบาทของตัวละครฝ่ายหญิงในนวนิยาย และเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการนั้น มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงถึงกันหรือไม่ อย่างไร ดังตัวอย่าง ต่อไปนี้

ผกากรอง ในเรื่อง เพลงเก่ากรรมเก่า ผกากรองเป็นลูกที่ต้องรับภาระเลี้ยงดูบิดาผู้แก่เฒ่า ซึ่งต่อมาเขาต้องติดคุกในข้อหาวางเพลิงบ้านของตนเอง เพื่อหวังเงินประกัน และเมื่อผกากรองแต่งงานได้ไม่นาน สามีของเธอป่วยเป็นวัณโรค เธอจำเป็นต้องหารายได้ช่วยเหลือทั้งบิดาและสามี ผกากรองสมัครเป็นนักร้องเพลงโอเปร่า เธอมีความสามารถสูงมากมีโอกาสดำเนินทางร้องเพลงไปทั่วโลก ทำให้รายได้ของเธอสูงมากเช่นกัน และชื่อเสียงของเธอโด่งดังไปทั่วโลก

ดวงมัลย์ ในเรื่อง ของรักตกตม ดวงมัลย์แสดงบทบาทของลูก ซึ่งเป็นผู้ใหญ่เกินอายุ เนื่องจากเธอได้รับหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบคดีหาสน์ รวมทั้งควบคุมกิจการงานภายในคดีหาสน์นั้น เธอจึงเป็นหลักสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ และต้องแสดงบทบาทของแม่บ้านไปพร้อมๆกัน

พุนทรัพย์ ในเรื่อง เมื่อข้าพเจ้าหนีเมีย พุนทรัพย์เป็นภรรยาที่อยู่ในฐานะหัวหน้าครอบครัว เนื่องจากพุนทรัพย์เป็นผู้หาเลี้ยงสามี รวมทั้งอบรมสั่งสอนตลอดจนควบคุมพฤติกรรมของสามีให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง เธอจึงเป็นภรรยาที่ทำหน้าที่เหมือนมารดาของสามี พุนทรัพย์มีลักษณะของผู้นำและมีอำนาจในตนเอง ทำให้เธอก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การดำเนินธุรกิจของเธอเจริญก้าวหน้า ทำให้เธอเป็นที่รู้จัก ยอมรับและนับถือทั่วไปในวงสังคม

ประพิมพรรณ ในเรื่อง ห้วงรักเหวลึก ประพิมพรรณในบทบาทของความเป็นลูกเธอสามารถเป็นผู้นำครอบครัว ในการหาเลี้ยงบิดาผู้ได้ชื่อว่าเป็นหัวหน้าครอบครัว ไม่ว่าจะลำบากยากเข็ญเพียงไร ประพิมพรรณถือเป็นหน้าที่ที่เธอจะต้องรับผิดชอบ ต่อมาเมื่อเธอแต่งงาน เธอได้แสดงบทบาทของภรรยาผู้มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและการกระทำต่างๆได้เท่าเทียมสามี เช่น การปกครองลูก รวยรับรายจ่ายภายในบ้าน เป็นต้น แต่ในขณะที่เดียวกันเธอให้ความรัก รู้จักปรนนิบัติสามี เมื่อมีลูกประพิมพรรณเอาใจใส่ลูก ผู้เป็นทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตของเธอ ประพิมพรรณเป็นแม่ที่สามารถกำหนดความเป็นไปในชีวิตของลูก แม้โรคภัยซึ่งนายแพทย์ทุกคนลงความเห็นว่าจะไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ แต่ด้วยแรงใจ ความพยายามของประพิมพรรณ เธอฝึกฝนลูกจนหายจากอาการหุนหันวุกและเป็นไข้ เนื่องจากความจำเป็นในชีวิต และ เพื่อสร้างฐานะทางครอบครัวให้มั่นคง ประพิมพรรณได้ประกอบอาชีพนอกบ้านจากความรับผิดชอบ ความขยันขันแข็ง ประกอบกับความใฝ่รู้ เธอสามารถเปลี่ยนแปลงตำแหน่ง หรือสถานภาพจากเสมียนไปทำงานในสำนักงานกฎหมาย อีกทั้งเป็นนักประพันธ์ซึ่งทำรายได้สูงให้แก่ตนเองรวมทั้งสามารถสร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศชาติ

ไพเราะ ในเรื่อง คืนร้างคืนรัก พุนทรัพย์เป็นภรรยาที่มีสิทธิในการตัดสินใจ หรือตัดสินใจปัญหาในครอบครัวได้เท่าเทียมสามี เธอกล้าที่จะหย่าร้างกับสามีโดยไม่หันต่อคำนิทาของชาวบ้าน เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัว อีกทั้งสามีมีภรรยาน้อย ทำให้ชีวิตในครอบครัวไม่ราบรื่น ลูกๆไม่มีค่าเล่าเรียนอย่างเพียงพอ และการกินอยู่ขัดสน ไพเราะหย่าร้างกับสามีและพยายามหางานทำ เธอสามารถสร้างตน และเลี้ยงลูกได้อย่างสุขสบาย ซึ่งต่อมาสามีต้องกลับมาขอคืนดีกับเธอ

เดือนเพ็ญ ในเรื่อง ความรักในกรุงชิง เดือนเพ็ญเป็นลูกที่มีความกตัญญูสูง เธอพยายามหาทางช่วยเหลือบิดาให้พ้นจากการถูกคุมขัง เนื่องจากการถูกใส่ร้ายจากพวกมิถุนาน เธอสามารถช่วยเหลือบิดาด้วยวิธีการสืบหาผู้วางแผนร้ายนั้นจนพบ แล้วนำตัวไปส่งตำรวจซึ่งเป็นการทำลายช่องต้มคนแก่ นับเป็นการช่วยแก้

ปัญหาสังคมได้ทางหนึ่ง

พิไลลักษณ์ ในเรื่อง อาทิตย์อัสดง พิไลลักษณ์เป็นภรรยาที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามี จากบทบาทภรรยาที่นำไปสู่บทบาททางการเมือง จากการที่สามีของพิไลลักษณ์ เข้าข้างญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 เธอได้มีส่วนช่วยเหลือ และให้ความคิดแก่สามี เพื่อวางแผนทางการเมือง เช่น การนัดรวมตัวของกลุ่มรักชาติในญี่ปุ่น เพื่อให้รอดพ้นจากสายตาของตำรวจ การวางแผนให้สามี และตัวเธอหลบหนีจากการถูกจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น

สุดาตวง ในเรื่อง ดอกฟ้าจำปาศักดิ์ สุดาตวงแสดงบทบาทลูกซึ่งดำรงตำแหน่งเจ้าหญิง เธอช่วยเหลืองานราชการของพระบิดาในฐานะองค์รัชทายาท เจ้าหญิงสามารถเป็นหลักในการบริหารงานราชการแผ่นดิน โดยการสั่งการ และติดตามงานได้เป็นอย่างดี ต่อมาเมื่อมีผู้คิดชิงราชบัลลังก์ สุดาตวงสามารถต่อสู้จนได้รับชัยชนะ เธอสามารถทำตัวให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน และเจ้าหญิงเข้าพิธีอภิเษกสมรส โดยเธอเรียกร้องสิทธิที่จะเลือกคู่ครองด้วยตัวของเธอเอง เจ้าหญิงมีศักดิ์เหนือกว่าสามี แต่เธอมิได้วางตนเหนือกว่าสามี เมื่อเธอต้องการให้เขาทำสิ่งใด เธอจะใช้วิธีขอ ร้องให้เขากระทำสิ่งนั้น ซึ่งเขาทำตามทุกครั้ง เช่น การขอร้องให้สามีเดินทางไปสืบราชการลับในต่างแดน เป็นต้น

น้อย ในเรื่อง พลีชีพเพื่อชู้ น้อยเป็นลูกที่มีความกตัญญูต่อผู้บังเกิดเกล้า เธอยอมเป็นทาสเพื่อไถ่หนี้สินของบิดามารดาโดยไม่ปริปากบ่น ต่อมาเธอได้แต่งงานกับทาสด้วยกัน เธอรัก และเอาใจใส่เขามาก ต่อมาเมื่อน้อยมีลูก น้อยทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อลูก และต้องการให้ลูกได้รับแต่สิ่งที่ดีงาม น้อยเป็นผู้วางอนาคตให้แก่ลูก ซึ่งเธอทำได้ตามที่ประสงค์ กล่าวคือ หลังจากที่ลูกชายของเธอศึกษาแล้ว เรียน และบวชเรียนแล้ว น้อยให้เขาแต่งงานกับหญิงซึ่งเป็นกุลสตรี เธอรักและเมตตาลูกสะใภ้เท่าๆกับลูกชายของเธอ ตลอดเวลาในการดำเนินชีวิตน้อยได้ใช้ความคิดและทุ่มเทเวลาในการสร้างฐานะทางครอบครัว รวมทั้งการสร้างอนาคตให้แก่ลูก เธอ

สามารถขยายกิจการการทำไร่ไถนา ตั้งแต่เริ่มลงมือทำเอง จนจ้างคนงานมาทำ จนกลายเป็นมหาเศรษฐีคนหนึ่งของเมืองไทย

บัวแก้ว ในเรื่อง เพชรพระนารายณ์ บัวแก้วเป็นภรรยาที่แสดงบทบาทภรรยาไม่เฉพาะในครอบครัว คือ การปรนนิบัติสามีเท่านั้น แต่บัวแก้วช่วยเหลือหน้าที่การงานของสามี ซึ่งส่งผลให้เธอเข้าไปมีบทบาททางการเมือง เนื่องจาก สามีของเธอเป็นทหารเอกของสมเด็จพระนารายณ์ เธอจึงมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผนการรบ รวมทั้งการส่งเสบียงอาหารเพื่อบำรุงกองทัพ ตลอดจนการเข้าร่วมรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับสามี

อุ้นเรือน ในเรื่อง กรุงแตก อุ้นเรือนมีวิถีชีวิตคล้ายบัวแก้ว เธอเป็นภรรยาที่แสดงบทบาท ไม่เฉพาะในครอบครัว แต่อุ้นเรือนได้ช่วยเหลือหน้าที่การงานของสามี ในลักษณะคล้ายคลึงกับบัวแก้ว

จุฑามาศ ในเรื่อง พานทองรองเลือด จุฑามาศเป็นเจ้าของที่มีความจริงใจกับทุกคน เธอเป็นลูกที่มีความคิดเป็นของตนเอง แต่ในขณะเดียวกันเธอก็รักและเคารพผู้บงกชเกิดเกล้า จุฑามาศมีลักษณะของการเป็นผู้นำ จากการช่วยเหลือราชบิดาในการครองราชสมบัติ การสั่งการทหาร และกิจการบริหารประเทศทางด้านต่างๆ ต่อมาเมื่อเจ้าหญิงมีความรัก ซึ่งเธอได้รู้ภายหลังว่าเขามีภรรยาอยู่แล้ว เจ้าหญิงมิได้คิดแย่งเขามาจากภรรยา ตรงกันข้ามเธอหลีกเลี่ยงไปอยู่โดยลำพังและไม่คิดจะมีผู้ชายคนอื่น จุฑามาศได้ขอลูกของภรรยาชายคนรักมาเลี้ยง เธอเลี้ยงเด็กคนนั้นอย่างดีที่สุด เธอให้ความรักและให้ความสุขทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ เพราะเธอรักเด็กคนนั้นยิ่งกว่าดวงใจ นอกจากนี้จุฑามาศสามารถปกครองเมืองซึ่งเธอค้นพบให้ประชาชนอยู่กันอย่างสงบสุข เพราะความยุติธรรมและความห่วงใยที่เธอมีต่อประชาชน

เฟื่องฟ้า ในเรื่อง บัลลังก์เซียงรุ้ง เฟื่องฟ้าเป็นลูกที่มีความกตัญญู และสามารถช่วยเหลือมารดาให้รอดพ้นจากโรคร้าย เธออยู่ในฐานะเจ้าหญิงรัชทายาท ซึ่งมีลักษณะของผู้นำ กล่าวคือ เฟื่องฟ้ามีลัทธิชาดในการตัดสินใจปัญหาทุกอย่างในบ้านเมือง และเมื่อมีผู้คิดชิงราชบัลลังก์ เธอก็สามารถปราบได้สำเร็จ ด้วยการจับผู้คิดร้ายนั้นมาลงโทษ เธอชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ต่อมาเฟื่องฟ้าเข้าพิธีอภิเษกสมรสกับชายที่เธอเลือกเอง ซึ่งเธอมีศักดิ์สูงกว่าเขา เธอสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆได้เท่าเทียมสามี

อัญชลี ในเรื่อง กุหลาบเมาะลำเลิง อัญชลีเป็นลูกที่มีความเป็นตัวของตัวเอง เธอเป็นเหมือนตัวแทนของผู้หญิง ในการเรียกร้องสิทธิที่จะเลือกคู่ครองด้วยตนเอง เนื่องจากเธอเห็นว่าผู้หญิงก็เป็นมนุษย์เหมือนผู้ชาย จึงไม่ใช่ ผัก ปลา ที่ใครจะมาซื้อขายกันได้ง่ายๆ

นางลักษณ์ ในเรื่อง คืนสวรรค์วันสวาท นางลักษณ์เป็นลูกที่รู้บุญคุณบิดามารดา บิดามารดาของเธอเปิดโอกาสให้เธอเลือก ที่จะศึกษาหาความรู้ และประกอบอาชีพตามที่เธอมีความถนัด และมีความสามารถ ครั้นเมื่อนางลักษณ์แต่งงาน เธอสามารถตัดสินใจปัญหาเกี่ยวกับลูก รวมทั้งควบคุมการใช้จ่ายภายในบ้านได้เท่าเทียมสามี นางลักษณ์สามารถเลี้ยงดูอบรม และกำหนดอนาคตความเป็นไปของลูก แต่เมื่อเธอกับสามี มีเรื่องขัดแย้งที่ไม่สามารถปรับความเข้าใจร่วมกันได้ เธอหย่าร้างกับสามี โดยไม่ต้องการสมบัติอื่นใด นอกจากลูก เพราะเธอรักลูกเหนือสิ่งใด นางลักษณ์มิได้ตามหึงหวงสามีกับหญิงคนใหม่ของเขา ตรงกันข้ามเธอมุ่งมั่นที่จะสร้างตัวเพื่ออนาคตของลูก ซึ่งเธอทำได้สำเร็จ ทำให้บุคคลทั่วไปยอมรับนับถือเธอ

ตาบทิพย์ ในเรื่อง บุษารัก ตาบทิพย์เป็นลูกที่มีความคิดเป็นของตนเอง ผู้บงกชเกิดเกล้าของเธอให้อิสระในการกระทำ หรือการตัดสินใจปัญหาในครอบครัว ทำให้ตาบทิพย์มีความเป็นผู้ใหญ่เกินอายุ ครั้นเมื่อเธอเข้าอภิเษกสมรสกับเจ้าฟ้าองค์หนึ่ง ตาบทิพย์จึงมีบทบาทสำคัญไม่เฉพาะหน้าที่ของภรรยา คือการปรนนิบัติสามีเท่านั้น

แต่เธอได้มีส่วนสำคัญ ในการช่วยเหลือราชกรางานของสามี ตามทิพย์ เกิดความคิด ที่จะช่วยเหลือคนยากจนโดยการรับบริจาคเงินและสิ่งของ จากผู้ร่ำรวยการสละ ทรัพย์สินส่วนตัว เพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ นอกจากนี้ตามทิพย์ยังมีบทบาทในการเสนอ ความคิดและกำหนดทิศทางทางการเมือง เธอสามารถเสนอต่อสามีให้บุคคลใดดำรง ตำแหน่งอะไรจึงเหมาะสมกับบุคลิกภาพและความสามารถของผู้นั้น ซึ่งเจ้าฟ้าอภิชา สวามีของเธอจะยอมตามเสมอ เช่น การให้หลวงเพชรรัตน์ดำรงตำแหน่งผู้บัญชา การกองทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ในวังหลวง , เพราะเขาเป็นคนซื่อสัตย์ และมี ลักษณะของผู้นำ เป็นต้น

นันทิยา ในเรื่อง ทุ่งร้างทางรัก นันทิยาเป็นลูกที่มีความเป็นตัว ของตัวเอง เธอสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกวิชาศึกษาเล่าเรียน การ เลือกคู่ครองด้วยตนเอง นันทิยามีสิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมในถิ่นของเธอ คือ การเลือกคู่ครองลัทธิมากผู้มากเมีย นันทิยาพร้อมที่จะไปอยู่ในเมืองอื่น โดย ใช้ชีวิตแบบผัวเดียวเมียเดียว เธอรักและซื่อสัตย์ต่อสามี ครั้นเมื่อ เกิดเหตุการณ์ ให้พลัดพรากจากกัน เธอใช้ชีวิตอยู่กับลูก ทำมาหากินเลี้ยงตัว เลี้ยงลูกให้มี ชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย

ถนอม ในเรื่อง บุรุษอาธรรม ถนอมเป็นลูกที่มีความกตัญญูต่อผู้บังเกิด เกล้า เธอเป็นหลักสำคัญในการช่วยเหลือรายได้ของครอบครัว เธอเป็นคนตัดสินใจ เกี่ยวกับรายรับรายจ่ายภายในบ้าน ครั้นเมื่อถนอมแต่งงาน สามีของเธอถูกกลั่น แก้งจนต้องติดคุก ถนอมใช้ความสามารถเฉพาะตัวในการแต่งเรื่องสั้นลงหนังสือ พิมพ์ เพื่อหารายได้ให้แก่ครอบครัว เธอพยายามช่วยเหลือสามีให้พ้นจากการถูก คุมขัง ซึ่งเธอทำได้สำเร็จ เธอสามารถนำผู้กลั่นแกล้งสามีของเธอติดคุกแทน ใน ระหว่างที่สามีติดคุก ถนอมยิ่งเพิ่มความรัก ความห่วงใยในลูกน้อย เธอสั่งสอนอบรม ลูกให้เป็นคนดี

พรรณพิไล ในเรื่อง หลังจากมรณะ พรรณพิไล เป็นหลักในครอบครัว หลังจากบิดาของเธอถูกฆาตกรรม เธอพยายามเสาะหาตัวฆาตกร จากการสืบหาหลักฐานการคาดคะเนเหตุการณ์ วันเวลา และสถานที่เกิดเหตุจนพบฆาตกรผู้หวังมรดกของบิดาของเธอ ทำให้มรดกซึ่งเป็นเงิน และที่ดินจำนวนมหาศาลกลับคืนมาเป็นของเธอ บุคคลทั่วไปให้การยอมรับและนับถือเธอ ในฐานะลูกที่มีความกตัญญูต่อผู้บังเกิดเกล้า และเศรษฐีผู้หนึ่ง

นางลักษณ์ ในเรื่อง เหล็กล้างแค้น นางลักษณ์แสดงบทบาทของภรรยาที่มีความรัก และความซื่อสัตย์ต่อสามี เธอพยายามทุกวิถีทางที่จะช่วยสามีให้พ้นจากการถูกกุมขัง เพราะการถูกใส่ร้าย นางลักษณ์เลี้ยงลูกโดยลำพัง เธอต้องค้าขาย เพื่อส่งเสียให้ลูกได้รับการศึกษา รวมทั้งมีกินมีใช้อย่างไม่ขัดสน ตลอดจนเธอพยายามอบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว

จำเรียง ในเรื่อง ลูกทาสในเรือนเบี้ย จำเรียงเป็นลูกที่มีความกตัญญูต่อผู้บังเกิดเกล้าโดยยอมตัวเป็นทาส เพื่อชดใช้หนี้สินให้แก่บิดามารดา ครั้นเมื่อเธอมีสามี เธอรักซื่อสัตย์ และร่วมทุกข์ร่วมสุขกับเขา โดยที่ทั้งเธอและสามีจะทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่ออนาคตที่ดีของลูก เช่น การไม่ยอมให้ลูกต้องตกเป็นทาส อีกทั้งยังได้รับการบำรุงเลี้ยงอย่างดีที่สุดเท่าที่เธอผลักดันให้เป็นไป การต่อต้านการไม่ให้ลูกเป็นทาสของจำเรียงนี้ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการต่อต้านระบบทาสในสังคมไทย

สมร ในเรื่อง สมร สมรเป็นลูกที่สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับชีวิตของตน ทั้งทางด้านการศึกษาเล่าเรียนและการประกอบอาชีพ สมรเลือกเรียนวิชาที่เธอพอใจ เช่น ชวเลข ภาษาต่างประเทศ เป็นต้น เมื่อจบการศึกษาเธอไปสมัครเป็นเลขานุการในบริษัทแห่งหนึ่ง ต่อมาเมื่อสมรต้องการมีคู่ครอง เธอเลือกคู่ครองด้วยตัวของเธอเอง

พิมพ์ ในเรื่อง มนต์เรียกผี พิมพ์เป็นลูกที่เป็นหลักในครอบครัวในการหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว เนื่องจากบิดามารดาของเธอชรามากแล้ว และป่วยเป็นโรคประจำตัว เธอขายผักเลี้ยงครอบครัว ครั้นเมื่อพิมพ์แต่งงานกับผู้ชายที่มีการศึกษาสูง อยู่กันได้ไม่นานสามีของเธอคิดที่จะแต่งงานใหม่กับผู้หญิงที่มีการศึกษาสูงทัดเทียมเขา เธอมิได้ตามไปหึ่งหวง ตรงกันข้าม เธอกลับยอมรับความจริง และพยายามสร้างตนด้วยการศึกษาด้วยตนเอง เธอมีความรู้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งพอมีรายได้พอสมควร พิมพ์ได้จ้างครูต่างประเทศมาสอนภาษาอังกฤษให้เธอ พิมพ์ได้ร่วมบริหารงานกับเศรษฐีในบริษัทแห่งหนึ่ง เธอสามารถสร้างตนจนเป็นที่ยอมรับนับถือในวงสังคม ทำให้สามีกลับมาง้อขอคืนดี

เบญจมาศ ในเรื่อง นางเอกของข้าพเจ้า บิดาของเบญจมาศป่วยหนัก เธอจึงมีหน้าที่รักษาพยาบาลและหาเงินมาเลี้ยงดูเขา เบญจมาศจึงอยู่ในฐานะผู้นำครอบครัว เธอใช้ความสามารถเฉพาะตัว กล่าวคือ ความสามารถในการแสดงละคร เพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว บทบาทในการแสดงละครของเธอทำรายได้ และชื่อเสียงให้แก่เธออย่างมาก

พรพิไลย ในเรื่อง ครุฑดำ พรพิไลยแสดงบทบาทของภรรยาที่มีความรัก และความห่วงใยต่อสามี รวมทั้งประเทศชาติ ทำให้เธอมิได้มีบทบาทเฉพาะบทบาทของภรรยาเท่านั้น แต่เธอมีบทบาททางการเมืองด้วย เนื่องจากวิญญานของเธอยังคงผูกพันอยู่กับสามีและประเทศชาติ เธอคอยติดตามและแนะนำวิธีต่อสู้ศัตรูแก่สามีผู้พร้อมจะสละชีวิตเพื่อชาติ

นางเยาว์ ในเรื่อง คู่เก่าเมียรัก นางเยาว์แสดงบทบาทของภรรยาที่มีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง เธอพร้อมที่จะแยกทางกับสามี เมื่อสามีของเธอมิได้ทำหน้าที่ของเขาอย่างสมบูรณ์ แต่นางเยาว์จะทำทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อสร้างอนาคตให้แก่ลูก เธอสร้างฐานะของตนจนมั่งคั่งร่ำรวย ทำให้ลูกของเธอมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย และสามีกลับมาง้อขอคืนดีกับเธอ

อนงค์ ในเรื่อง แฟนหัวใจ อนงค์เป็นภรรยาที่มีความคิดเป็นของตนเอง เธอมิได้คล้อยตามสามีไปเสียทุกเรื่อง ตรงกันข้ามอนงค์เป็นผู้หญิงที่ยึดมั่นในอุดมคติ กล่าวคือ เธอมองเห็นคุณค่าของศิลปะการละคร เธอหย่ากับสามีผู้ถูกศิลปะ เธอไปประกอบอาชีพนักแสดงละครซึ่งสร้างชื่อเสียงและเกียรติยศอย่างสูง ให้แก่เธอ

ทองเครือ ในเรื่อง เพื่อมาตุภูมิ ทองเครือเป็นภรรยาที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามี เธอคอยชี้แนะสามี เรื่องการปฏิบัติตนให้เหมาะสมตามสถานการณ์ต่างๆ อีกทั้งเธอสามารถเกลี้ยกล่อมสามีซึ่งเป็นเขมร ให้สวามิภักดิ์ต่อไทย ทองเครืออบรมสั่งสอนลูกให้มีส่วนיקของความเป็นไทย มีความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว รวมทั้งการรู้จักเสียสละเพื่อชาติไทย ทองเครือคอยส่งข่าวการเคลื่อนไหวของเขมรให้ไทยได้รู้ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อไทยในการสู้รบ กับเขมรผู้รุกราน

ผุสณี ในเรื่อง มรสุมแห่งชีวิต ผุสณีเป็นลูกที่มีความกตัญญูกตเวที เธอเลี้ยงดูมารดา และน้องๆ หลังจากที่บิดาของเธอสิ้นชีวิต ครั้นเมื่อเธอแต่งงาน เธอยังต้องรับภาระเลี้ยงดูสามีผู้เจ็บป่วย รวมทั้งน้องของสามีซึ่งเป็นภาระหนักมากสำหรับผู้หญิงคนหนึ่ง แต่ผุสณีสามารถรับ และแบกภาระนั้นได้อย่างดี น้องๆทุกคนได้รับการศึกษาในระดับสูง เนื่องจากผุสณีมีรายได้จากเงินเดือน ในบริษัทต่างประเทศ อีกทั้งเงินที่เธอได้รับจากราชวงศ์หนึ่งและผุสณียังรู้จักใช้จ่ายใช้สอยอย่างประหยัด ทำให้มีเงินมิใช้ได้อย่างไม่เดือดร้อน นอกจากนี้ผุสณียังมีส่วนในการช่วยเหลือสังคม เธอสามารถหารายได้ช่วยเหลือเด็กกำพร้าเป็นเงินจำนวนมาก

เท่าที่กล่าวมาพบว่าบทบาทผู้หญิงในนวนิยาย และเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการมีความเชื่อมโยงถึงกัน กล่าวคือ บทบาทในครอบครัวเป็นส่วนสำคัญให้ตัวละครฝ่ายหญิงมีโอกาส หรือมีความจำเป็นที่จะออกไป มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ ทางด้านสังคม ทางด้านการเมืองการทหาร หรือไม่ อย่างไร หรือจะกล่าวได้ว่าเมื่อผู้หญิงเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัวของตน เช่น ลักษณะการเป็นผู้นำ

ครอบครัว เป็นต้น ผู้หญิงก็จะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาททางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการทหาร เป็นไปในลักษณะเกี่ยวโยงกัน

5.4 ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตประวัตินของหลวงวิจิตรวาทการ กับบทบาทผู้หญิงในนวนิยาย และเรื่องสั้นของเขา

จากการศึกษาชีวิตประวัตินและบทบาทผู้หญิง ในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการน่าจะกล่าวได้ว่า หลวงวิจิตรวาทการได้ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตไว้ในนวนิยายและเรื่องสั้นดังกล่าว ซึ่งพอจะเขียนเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตประวัตินกับบทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของเขา ดังต่อไปนี้

ความเป็นมาในชีวิตของหลวงวิจิตรวาทการ เริ่มต้นจากความยากจนแล้วสร้างตนจนมีฐานะเป็นที่ยอมรับในสังคม เขาใช้ชีวิตวัยเยาว์ ด้วยการครองสมณเพศเป็นส่วนหนึ่ง จากการสอบถามชีวิตความเป็นอยู่ของพระทั่วๆไป ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่าการบวชผู้บวชอาจเป็นพระประเภทนั่งกินนอนกิน หรือเป็นพระที่มีความตั้งใจจริงในการศึกษาพระธรรมวินัย กล่าวคือ เป็นพระที่ขาดระเบียบวินัยในตนเอง หรือพระที่มีระเบียบวินัยในตนเอง ก็ย่อมทำได้ เนื่องจากกฎเกณฑ์ทางพระมิได้กำหนดบังคับอย่างเคร่งครัดแต่อย่างใด การศึกษาชีวิตประวัตินของหลวงวิจิตรวาทการสามารถเป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า เขาได้ศึกษาพระธรรมวินัยด้วยตนเองด้วยความตั้งใจจริง ทำให้เขาสอบได้ที่หนึ่ง ในการสอบเปรียญของพระสงฆ์ทั่วประเทศ อีกทั้งได้เปรียญ 5 ประโยคตั้งแต่อายุยังน้อย เมื่อครั้งเป็นสามเณร นอกจากนี้หลวงวิจิตรวาทการยังได้ลักลอบศึกษาภาษาต่างประเทศในวัดซึ่งสามารถนำไปประกอบอาชีพในเวลาต่อมา ความเป็นมาในชีวิตของเขาแทบจะมีได้ศึกษาหาความรู้ในระบบโรงเรียนเหมือนเด็กทั่วๆไป และมีได้จบการศึกษาในระบบมหาวิทยาลัยแต่อย่างใด เขาจบการศึกษาอย่างเป็นทางการในระดับประถมศึกษา แต่เขาได้ศึกษาด้วยตนเอง หรือการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการอยู่ในระดับสูง กล่าวคือประสบการณ์ชีวิตสูง ชีวิตของหลวงวิจิตรวาทการในช่วงนี้น่าจะมีผลต่อการกำหนดบทบาทผู้หญิง

ในนวนิยายและเรื่องสั้น เนื่องจากหลวงวิจิตรวาทการได้สร้างให้ตัวละครฝ่ายหญิงส่วนใหญ่ต้องต่อสู้ชีวิต จากความยากลำบากเป็นผลให้มีการศึกษาอย่างเป็นทางการในระดับต่ำ แล้วศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจนสามารถสร้างตนให้เป็นที่ยอมรับในสังคม ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

พิมพ์ ในเรื่อง มนต์เรียกผี พิมพ์เกิดมายากจนต้องช่วยเหลือบิดามารดา ขายผักในตลาด แต่ด้วยความใฝ่เรียน เธอพยายามเสียดเงินที่มีอยู่ซื้อหนังสือพิมพ์ มาอ่าน หรือแกะกระดาษหนังสือพิมพ์ ที่ห่อขนมมาอ่านอย่างละเอียดถี่ถ้วน และพิจารณาพิเคราะห์ตามความคิดนั้น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ถนอม ในเรื่อง บุรุษอาธรรม ถนอมมีฐานะยากจน เธอช่วยเหลือบิดามารดาหารายได้ให้แก่ครอบครัว เช่น การค้าขายเล็กๆน้อยๆ นอกจากนั้นถนอมขยันอ่านหนังสือ เธออ่านหนังสือได้ทุกประเภท ครั้นเมื่อเธอตกอับสามีติดคุก เธอจึงเขียนเรื่องสั้นหาเลี้ยงครอบครัว

ประพิมพ์พรรณ ในเรื่อง ห้วงรักเหวลึก ประพิมพ์พรรณเรียนไม่จบประโยคมัธยมบริบูรณ์ เธอเริ่มชีวิตการทำงานในอาชีพเสมียน ในขณะที่เดียวกันเธอพยายามศึกษาหาความรู้ทางกฎหมาย เพราะเธอเห็นว่าความรู้ทางกฎหมายทนายความนั้น เป็นความรู้สำหรับป้องกันตัวไม่ให้ใครข่มเหงประทุษร้าย การศึกษากฎหมายทำให้เธอมีโอกาสดำเนินเข้าทำงานในสำนักงานกฎหมาย ประพิมพ์พรรณสามารถสร้างตนจนมีฐานะดีขึ้น แต่เธอยังคงสนใจศึกษาหาความรู้ เธอเริ่มเรียนภาษาต่างประเทศ และวิชาการประพันธ์ด้วยตนเอง ประพิมพ์พรรณสามารถเป็นนักประพันธ์ในเวลาต่อมา

จะเห็นได้ว่าการประกอบอาชีพและวิชาที่ประพิมพ์พรรณสนใจมีลักษณะคล้าย การถ่ายแบบประสพการณ์ชีวิตของหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งหลวงวิจิตรวาทการยังได้เน้นให้เห็นว่าประพิมพ์พรรณไม่มีประกาศนียบัตร หรือปริญญาอะไร แต่ความสันทัดจัดเจนในชีวิต ทำให้เธอสามารถทำประโยชน์ให้แก่ตนเอง และบุคคลรอบข้างได้มาก ซึ่งประสพการณ์ชีวิตของหลวงวิจิตรวาทการก็เป็นไปเช่นนั้น อีกทั้งพิมพ์ และถนอมที่

กล่าวถึงนั้น ล้วนแล้วแต่ศึกษาด้วยตนเองทั้งสิ้น

นอกจากประสบการณ์ชีวิตในวัยเยาว์ ของหลวงวิจิตรวาทการ ที่ยากจน และชีวิตในการครองสมณเพศที่ได้ศึกษา เรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งน่าจะมีผลต่อการกำหนด บทบาทผู้หญิงในนวนิยาย และเรื่องสั้นของเขาแล้ว การดำรงตำแหน่งหน้าที่ทาง ราชการโดยเฉพาะตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร รวมทั้งชีวิตในต่างประเทศก็น่าจะมี ส่วนกำหนดบทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของเขา ให้แสดงบทบาทของผู้หญิง หญิงที่รัก ยกย่อง และต่อสู้เพื่องานศิลปะ การประพันธ์ ไม่ว่าจะเป็น อนงค์ ในเรื่อง แฟนหัวใจ , เบญจมาศ ในเรื่อง นางเอกของข้าพเจ้า , ประพิมพรรณ ใน เรื่อง ห้วงรักเหวลึก, สมร ในเรื่อง สมร และผกากรอง ในเรื่อง เพลงเก่า กรรมเก่า เป็นต้น

อนงค์ ในเรื่อง แฟนหัวใจ อนงค์มีความสามารถทางนาฏศิลป์ และ ดุริยางคศิลป์ แต่สามีของเธอถูกเหยียดหยามว่าเป็นอาชีพเต็นท์กินรำกิน ไม่มีเกียรติ ใดๆ เขาขัดขวางไม่ให้เธอสนใจทางด้านนั้น ผลกลับเป็นตรงกันข้ามอนงค์ยิ่งรัก และมองเห็นคุณค่าของสิ่งเหล่านี้ว่า ช่วยให้มนุษย์ดั่งงาม มีคุณค่ามากขึ้น เธอหนี จากเขาไปเป็นศิลปินที่ผู้คนยอมรับนับถือ ชื่อเสียงของเธอทำให้สามียอมแพ้ และ มองเห็นคุณค่าของศิลปะว่าสามารถพัฒนาคนได้จริง

เบญจมาศ ในเรื่อง นางเอกของข้าพเจ้า เบญจมาศถือว่าการ แสดงละครเป็นอาชีพที่มีเกียรติ เธอสามารถแสดงละครได้สมบทบาท จนบุคคลที่เคย ดูถูกเกลียดชังกลับกลายเป็นมิตรและยอมรับนับถือเธอ รวมทั้งเปลี่ยนความคิดที่เคย ดูถูกศิลปินกลับหันมานิยมชมชอบ

ประพิมพรรณ ในเรื่อง ห้วงรักเหวลึก และสมร ในเรื่อง สมร ประพิมพรรณ และสมรมีความคิดที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เธอเห็นว่านักประพันธ์ เป็นอาชีพที่มีเกียรติ ช่วยให้ชีวิตมีความสุข และเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ประพิมพรรณ

และสมัครการประพันธ์ เธอพยายามฝึกฝนตนเอง เพื่อให้มีความสามารถทางด้านนี้ เธอขอคำแนะนำจากผู้รู้และอ่านหนังสือแทบทุกประเภท เพื่อเก็บเป็นข้อมูลในการเขียน อีกทั้งหมั่นเขียนงานประพันธ์แทบทุกวัน

ผลากรอง ในเรื่อง เพลงเก่ากรรมเก่า ผลากรองเป็นนักร้อง เพลงโอเปร่าที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก เธอเป็นนักร้องที่มีผู้ให้ความนิยมนยกย่องและชื่นชอบยิ่งนัก

ในชีวิตจริงของหลวงวิจิตรวาทการ เขาพยายามสร้างการละครให้เฟื่องฟูขึ้นในประเทศไทยโดยการสร้างโรงละครแห่งชาติ อีกทั้งเขาเป็นนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงเนื่องจากการอ่านหนังสือมาก อ่านได้ทุกประเภท มีประสบการณ์ชีวิตมาก ตลอดจนเขาได้เดินทางไปต่างประเทศ อาจได้ไปชมการร้องเพลงโอเปร่า หรือการอ่านหนังสือของชาวต่างประเทศ ซึ่งมีผลให้เขาถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆ เหล่านั้นไว้ในนวนิยายและเรื่องสั้นของเขา

นอกจากนี้ชีวิตการครองเรือน ของหลวงวิจิตรวาทการยังอาจมีผลต่อการกำหนดลักษณะบางประการของตัวละครฝ่ายหญิง เนื่องจากผู้วิจัยเห็นข้อที่น่าสังเกต คือ ตัวละครฝ่ายหญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการหลายเรื่องจะแต่งงานกับผู้ชายที่มีอายุมากกว่าตนประมาณ 12 ปี ซึ่งใกล้เคียงกับประสบการณ์ชีวิตของเขา ที่แต่งงานกับผู้หญิงที่มีอายุห่างกันประมาณหนึ่งรอบ เกี่ยวกับเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า ในขณะที่หลวงวิจิตรวาทการพูดถึงตนเองในบทบาทผู้หญิง เขาก็ได้พูดถึงตนเองในบทบาทผู้ชายด้วยเช่นกัน ตัวอย่างตัวละครฝ่ายหญิงที่แต่งงานกับชายที่มีอายุมากกว่าตนประมาณรอบหนึ่ง เช่น วรรณิ ในเรื่อง หนามบ่งหนาม, ผลากรอง ในเรื่อง เพลงเก่ากรรมเก่า, นิ่มนวล ในเรื่อง แปดปีภายหลัง, พิไลลักษณ์ ในเรื่อง อาทิตย์อัสดง, คุณหญิงไกรเพชร ในเรื่อง ขวัญตาขวัญใจ และ สุมาลย์ ในเรื่อง สวรรค์ยังไม่ทอดทิ้งข้าพเจ้า เป็นต้น

เท่าที่กล่าวมาจะพบว่า ประสบการณ์ชีวิตของหลวงวิจิตรวาทการตั้งแต่วัยเยาว์ซึ่งมีฐานะยากจน จึงต้องไปบวชเป็นสามเณร ชีวิตในช่วงนี้เขาได้ศึกษาค้นคว้าพระธรรมวินัยและวิชาการต่างๆด้วยตนเองจนได้ดีทางพระ เขามีความรู้ทางภาษาต่างประเทศและวิชาการต่างๆซึ่งได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ประสบการณ์ในวัยเยาว์และการบวชมานานนี้ น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดบทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของเขา โดยสร้างให้ตัวละครส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำ แต่ประสบการณ์ในชีวิตสูง เธอเหล่านั้นสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง จนสามารถเปลี่ยนแปลงฐานะทางสังคมของตนให้ดีขึ้นได้ นอกจากนี้ชีวิตในการทำงาน จากประสบการณ์ในต่างประเทศและตำแหน่งหน้าที่ มีส่วนให้เขาส่งเสริมศิลปะและการประพันธ์ อีกทั้งชีวิตการครองเรือน หลวงวิจิตรวาทการได้สร้างให้ตัวละครฝ่ายหญิงแต่งงานกับผู้ชายที่มีอายุมากกว่าตนเป็นรอบๆ ซึ่งใกล้เคียงกับชีวิตจริงของเขา จึงน่าจะกล่าวได้ว่า ในขณะที่หลวงวิจิตรวาทการพูดถึงตนเองในบทบาทของผู้หญิงนั้น เขาก็ได้พูดถึงตนเองในบทบาทผู้ชายด้วยเช่นกัน

จะเห็นได้ว่าบทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการมีทั้งบทบาทในครอบครัวซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ ผู้หญิงสามารถเป็นผู้นำครอบครัวแทนผู้ชายได้ นอกจากนี้ตัวละครฝ่ายหญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของเขายังมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ บทบาททางด้านสังคม และบทบาททางด้านการเมืองการทหารซึ่งแต่เดิมไม่มี การแสดงบทบาททางด้านต่างๆนี้เกิดขึ้น เพราะปัจจัยส่วนตัว คือ ลักษณะนิสัยเฉพาะตัวและปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมเป็นองค์ประกอบผลักดัน ซึ่งตัวละครฝ่ายหญิงส่วนใหญ่จะมีทั้งสติ ปัญญา และโชคประกอบกัน ได้ประสบผลสำเร็จ ไม่ว่าจะ เป็นบทบาททางด้านครอบครัว บทบาททางด้านเศรษฐกิจ บทบาททางด้านสังคม และบทบาททางด้านการเมืองการทหาร อีกทั้งในแต่ละบทบาทของตัวละครฝ่ายหญิงจะมีความเกี่ยวเนื่อง และเชื่อมโยงถึงกัน กล่าวคือ เมื่อบทบาทในครอบครัวเปลี่ยนแปลง บทบาททางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการ

ทหารก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย นอกจากนี้มีข้อน่าสังเกตว่า บทบาทผู้หญิงในนวนิยาย และเรื่องสั้นของหลวงวิจิตรวาทการมีหลายบทบาท ที่มีเค้ามาจากประสบการณ์ชีวิตจริงของหลวงวิจิตรวาทการซึ่งจะเห็นได้ว่า ในขณะที่หลวงวิจิตรวาทการกล่าวถึงตนเองในบทบาทผู้หญิง เขาก็ได้กล่าวถึงตนเองในบทบาทผู้ชายด้วยเช่นกัน ประสบการณ์ต่างๆในชีวิตเหล่านี้ เขาได้ถ่ายทอดไว้ในบทบาทผู้หญิงในนวนิยายและเรื่องสั้นของเขา